



UPPSALA
UNIVERSITET

DELRAPPORT 1

GEMENSKAPSBAROMETERN 2024



FÖRFATTARE:
DANIEL ALMÉN
LARS TRÄGÅRDH

INSTITUTET FÖR BOSTADS- OCH URBANFORSKNING (IBF)
UPPSALA UNIVERSITET

PROJEKTGRUPP
GEMENSKAPSBAROMETERN

Institutet för bostads- och urbanforskning:
Lars Trägårdh, gästprofessor (Projektledare)
Daniel Almén, forskare i nationalekonomi
Matz Dahlberg, professor i nationalekonomi
Nils Hertting, professor i statskunskap
Camilla Scheinert, koordinator för samverkan och kommunikation
Ulrika Wahlberg, kommunikatör

LF Forskningsstiftelse:
Lia Antoniou, forskningsledare
Malin Ahlström Ekman, kommunikatör



UPPSALA
UNIVERSITET



Gemenskapsbarometern är en vidareutveckling av Tillitsbarometern som Lars Trägårdh har utvecklat vid Marie Cederschiöld högskola i samverkan med LF Forskningsstiftelse. 2023 flyttade Lars Trägårdh över till Institutet för bostads- och urbanforskning (IBF) vid Uppsala universitet och inledde arbetet med den nya Gemenskapsbarometern.

Projektets syfte är att syna tillit och trygghet på lokalsamhällenivå för att fördjupa den kunskap som finns genom studier på nationell nivå. Tanken är att på detta sätt bättre kunna undersöka sambanden mellan tillit och till exempel mångfald och ojämlikhet, samt få en djupare förståelse av i vilken grad tillit och trygghet varierar i olika kommuner och stadsdelar inom Sverige.

GEMENSKAPSBAROMETERN FINANSIERAS AV LF FORSKNINGSTIFTELSE



INNEHÅLL

VAD ÄR GEMENSKAPSBAROMETERN?	7
VILKA KOMMUNER HAR DELTAGIT I GEMENSKAPSBAROMETERN?	7
VILKA INDIVIDER HAR DELTAGIT I GEMENSKAPSBAROMETERN?	9
TEORIER OM TILLIT	11
VARFÖR ÄR TILLIT VIKTIGT?	11
VAD PÅVERKAR TILLIT?	12
ATT MÄTA TILLIT: KAN VI LITA PÅ TILLITSMÄTNINGAR?	14
LOKALSAMHÄLLESTILLIT	15
TILLITSRADIEN OCH SAMHÄLLSKONTRAKTET	16
TEMAN I GEMENSKAPSBAROMETERN 2024	19
DENNA RAPPORT – FOKUS PÅ TILLIT OCH TRYGGHET	19
RESULTAT GEMENSKAPSBAROMETERN 2024	21
ANDRA SIDAN AV TILLITSMYNTET – PÅLITLIGHET	21
TILLIT I SVERIGE	23
TRYGGHET I SVERIGE	32
(O)TRYGGHET – KRIMINALITET	32
TRYGGHET AVSEENDE VÄLFÄRD – VÅRD, SKOLA OCH OMSORG	35
TVÅ ASPEKTER AV TRYGGHET – FYRA KOMMUNTYPER	38
TRENDER I TILLIT OCH TRYGGHET	41
TILL SIST, NÅGRA SAMBAND	47
AVSLUTNING	51
REFERENSER	52



VAD ÄR GEMENSKAPSBAROMETERN?

Gemenskapsbarometern är en befolkningsundersökning som Statistiska centralbyrån (SCB) har utfört på uppdrag av Institutet för bostads- och urbanforskning (IBF) vid Uppsala universitet, under 2024. Undersökningen bygger vidare på *Tillitsbarometern* som utfördes av SCB under åren 2009, 2017 och 2020, då på uppdrag av Ersta Sköndal Bräcke högskola (numera Marie Cederschiöld högskola). *Gemenskapsbarometern 2024* har utvecklats i samverkan med LF Forskningsstiftelse och med stöd från Helsingborgs stad, Malmö stad och Östergötlands Stadsmission. Undersökningen är en studie av tillit, trygghet och gemenskap i Sverige i vid mening, men genomförs med ett tydligt fokus på lokala förhållanden, särskilt kommuner och stadsdelar. Resultat från, och analyser av, den första undersökningen (2009) har publicerats i boken *Den svala svenska tilliten*¹ samt i en rad vetenskapliga artiklar och bokkapitel.

Denna rapport presenterar resultat från *Gemenskapsbarometern 2024* men innehåller även jämförelser med de tidigare undersökningarna. Föreliggande text är huvudsakligen skriven av Daniel Almén och Lars Trägårdh, men vi vill också markera vår tacksamhet till dem som tidigare har gjort betydande bidrag till arbetet med *Tillitsbarometern*: Dag Wollebæk, Susanne Wallman-Lundåsen, Ali Abdelzadeh, Anna Mankell, Rebecka Andersen, Tigran Babajan, Lars Svedberg och Linnea Lundgren.

VILKA KOMMUNER HAR DELTAGIT I GEMENSKAPSBAROMETERN?

I urvalet av kommuner har ambitionen varit att maximera variationen mellan kommunerna. För att uppnå variation gjordes, när *Tillitsbarometern* först genomfördes 2009, en indelning av samtliga (290) svenska kommuner i grupper. Indelningen byggde på att kommunerna hade höga respektive låga värden på några för studien centrala variabler, nämligen, andel utrikes födda, socioekonomisk ojämlikhet, religiöst deltagande (i det här fallet i Svenska kyrkan, eftersom några andra uppgifter inte fanns tillgängliga) och andel anmälda brott per invånare. På så sätt skapades 16 olika undergrupper av kommuner. Utifrån denna indelning drog sedan SCB, i ett obundet slumpmässigt urval, två kommuner från respektive undergrupp. Efter att urvalsdragningen var avslutad lades även Malmö kommun till för att få med en av de tre stora kommunerna, eftersom ingen av dessa kommit med i det ursprungliga urvalet.

I den andra omgången av *Tillitsbarometern* (2017) tillkom ytterligare tre kommuner: Stockholm, Göteborg och Piteå. Dessutom gjordes det ett förtäta urval i Malmös samtliga stadsdelar för att kunna göra analyser på stadsdelsnivå, samt även i tre stadsdelar i Stockholm: Södermalm, Rågsved och Hökarängen. I den tredje omgången (2020) tillkom ytterligare tretton kommuner. I *Gemenskapsbarometern 2024*, den fjärde omgången, tillkom Uppsala och stadsdelar i Norrköping, Helsingborg och Uppsala. (Se Figur 1 för en fullständig förteckning över kommuner som deltar.)

¹) Trägårdh et al. (2013). Se också *Tillitsbarometern* (2021) för resultat från undersökningarna 2009, 2017 och 2020.

DELTAGANDE KOMMUNER (FIGUR 1)

2009

- Berg
- Gällivare
- Grästorp
- Halmstad
- Hammarö
- Hässleholm
- Hofors
- Katrineholm
- Kävlinge
- Kil
- Laxå
- Lessebo
- Ljusnarsberg
- Lysekil
- Malmö
- Malung-Sälen
- Motala
- Norrtälje
- Nybro
- Olofström
- Partille
- Ronneby
- Skara
- Smedjebacken
- Sorsele
- Storuman
- Sundbyberg
- Tjörn
- Umeå
- Vadstena
- Växjö
- Åsele
- Övertorneå

2017

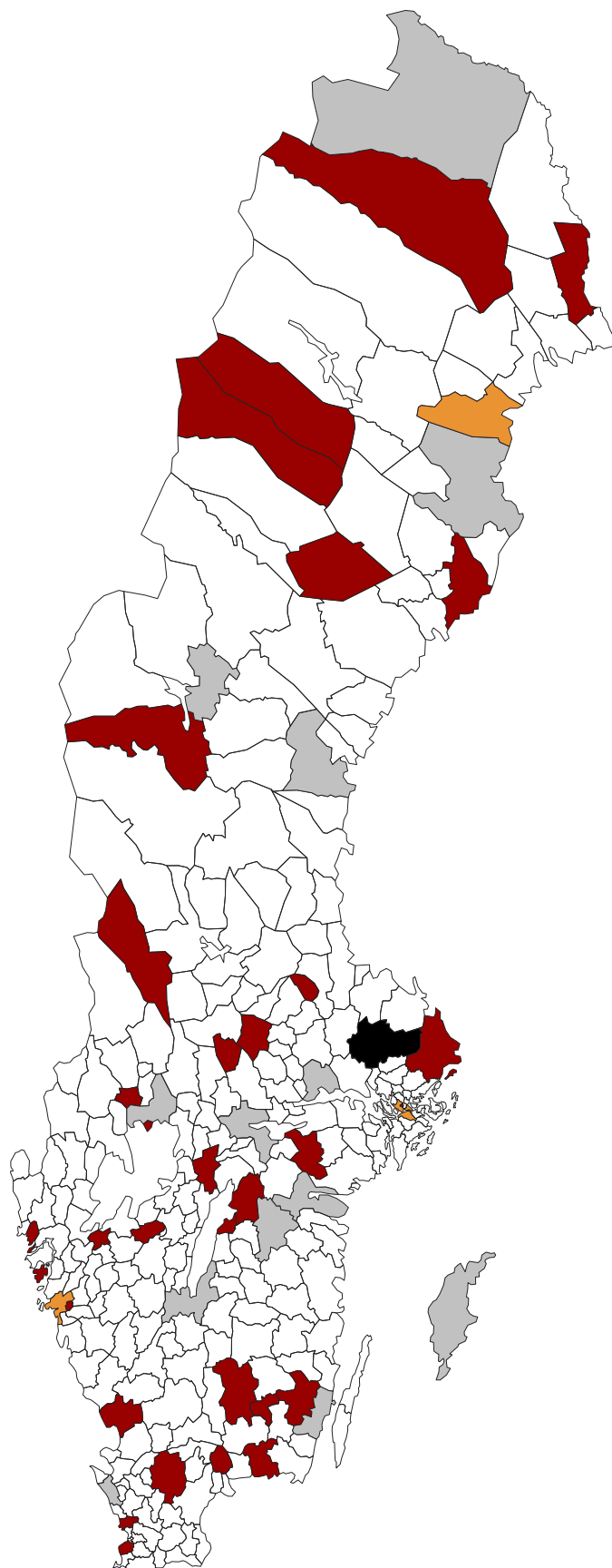
- Göteborg
- Piteå
- Stockholm

2020

- Gotland
- Helsingborg
- Jönköping
- Kalmar
- Karlstad
- Kiruna
- Linköping
- Norrköping
- Skellefteå
- Sundsvall
- Västerås
- Örebro
- Östersund

2024

- Uppsala



VILKA INDIVIDER HAR DELTAGIT I GEMENSKAPSBAROMETERN?

I undersökningen 2009 gjordes i varje kommun ett slumpmässigt urval om 400 individer i åldrarna 18 till 85 år som hade bott i Sverige i minst fem år. Totalt tillfrågades 12 621 individer. Varje individ som besvarat undersökningen kunde sedan via SCB:s register knytas till sin bostadskommun och bostadsområde med syftet att samla in data på både individ- och geografisk nivå. All data levereras från SCB i avidentifierad form. Totalt inkom 6 463 enkäter, vilket gav en svarsfrekvens på 51,2 procent. I undersökningen 2017 drogs 400–1000 slumpmässigt utvalda i varje kommun (beroende på befolkningsstorlek) samt ytterligare urval av motsvarande storlek i utvalda stadsdelar i Malmö och Stockholm. Totalt tillfrågades 26 370 varav 10 213 svarade, vilket gav en svarsfrekvens på 39,4 procent. Samma metod användes 2020, men med minst 500 tillfrågade i varje kommun. Totalt tillfrågades 40 075, varav 13 677 svarade, vilket gav en svarsfrekvens på 34,1 procent. I *Gemenskapsbarometern 2024* justerades urvalet efter hur bortfallet sett ut i tidigare undersökningar, där områden och kommuner med stort förväntat bortfall fick fler utskick. Urvalen varierade då mellan 500 och 1450 per kommuner och stadsdel. Totalt tillfrågades 56 113 varav 14 731 svarade, vilket justerat för de anpassade urvalen ger en svarsfrekvens på 29,1 procent.

Genom att jämföra de som besvarat enkäten med de som avstått framträder bekanta mönster från andra bortfallsanalyser. Exempelvis svarar högutbildade i högre grad än lågutbildade och födda i Norden i högre grad än födda utomlands. Det är också högre svarsfrekvens bland höginkomsttagare jämfört med låginkomsttagare. Kvinnor har besvarat enkäten i något högre grad än män. Detta svarsmönster är också mycket likt undersökningen som genomfördes 2017 och 2020, men svarsandelarna ligger generellt på en något lägre nivå än 2020 och svarsfrekvensen har stadigt gått ner mellan 2009 och 2024.



TEORIER OM TILLIT²

Social tillit, ibland kallad mellanmänsklig eller generell tillit³, formuleras ofta i termer av motsatspar. Till exempel har man identifierat en abstrakt och generaliserad form av tillit som närmast kan beskrivas som den syn man har på människans natur: som i grund och botten god eller ond. Den oftast använda frågan som avser att mäta tillit till andra har ursprungligen formulerats som en fråga med två olika svarsalternativ. Frågan lyder: "Tycker du på det hela taget att man kan lita på de flesta människor eller tycker du att man inte kan vara nog försiktig i umgänget med andra människor?" Svarsalternativen är "Man kan lita på de flesta"; "Man kan inte vara nog försiktig"; och "Vet inte, ingen åsikt". En av de första som ställde vad som kommit att kallas den generella tillitsfrågan var Morris Rosenberg.⁴

Rosenberg använde frågan som en av flera i ett sammansatt index där fokus låg på den tillfrågades syn på människans natur. Motsatsparen var misantropi (människohat) kontra filantropi (människokärlek). Senare forskning har ofta valt att använda den generella tillitsfrågan (beskriven ovan) ensam som ett mått på generell tillit, eller tillit till människor i allmänhet som man inte har någon större kännedom om. Denna *generella* tillitsform har sedan vanligtvis kontrasterats med den *partikulära* tillit som vi har för specifika och för oss kända individer, såsom familjemedlemmar, vänner och bekanta.

Även andra tudelade (dikotoma) begreppspär har lanserats av forskare, till exempel moralisk kontra strategisk tillit, tunn kontra tät tillit, generell kontra kunskapsbaserad tillit, med flera. Dessa har i viss mån speglat olika teoretiska perspektiv, till exempel spelteori och socialiseringsteorier. Förutom den mellanmänskliga, sociala tilliten har forskare dessutom intresserat sig mycket för variation i förtroendet – eller tilliten – för politiska institutioner; något som ibland benämns politisk eller institutionell tillit eller förtroende.

VARFÖR ÄR TILLIT VIKTIGT?

Nivåer av social tillit varierar mycket mellan länder och Sverige, tillsammans med de övriga nordiska länderna, uppvisar exceptionellt höga nivåer i de flesta jämförande studier mellan länder.⁵ Den höga sociala tilliten i Norden kallas ofta för det nordiska guld.⁶ Men, vad är det som är så värdefullt med social tillit? Empirisk forskning har funnit starka samband mellan social tillit och många önskvärda egenskaper hos samhällen, bostadsområden och individer, exempelvis effektiva institutioner, ekonomisk tillväxt, låg korruption, bättre integration av invandrare, trygga bostadsområden, tolerans och välmående.

2) Se exempelvis Uslaner (2002), Rothstein (2003) eller Trägårdh et al. (2013) för en introduktion till ämnet.

3) Begreppet socialt kapital används också ibland synonymt med social tillit, men det begreppet anses ofta ha en bredare innebörd där tillit bara är en del av begreppet och exempelvis normer och kontaktnät är andra delar. Begreppet introducerades redan av bl.a. Banfield (1958), Bourdieu (1986) och Coleman (1990), men blev vidare känt genom framför allt Putnam (1993, 2000) och Fukuyama (1995). I nationalekonomisk litteratur introducerades ett närliggande begrepp "civic capital" av Guiso et al. (2011).

4) Rosenberg (1956).

5) Trägårdh (2007), Trägårdh et al. (2013) och Algan & Cahuc (2014). Se www.worldvaluessurvey.org eller www.europeansocialsurvey.org/ för kontinuerligt uppdaterade jämförande undersökningar.

6) Se Andreasson (2017) som så vitt vi vet använde termen för första gången.

Ett exempel under senare år där social tillit visat sig ha stor betydelse är covid-19-pandemin: empirisk forskning indikerar att individer och regioner med hög social tillit i större utsträckning efterlevde restriktionerna. I många fall finner studierna det sannolikt att det rör sig om ett orsakssamband, där det är den höga tilliten som orsakar dessa önskvärda utfall.⁷

Vad är det med social tillit som gör att det skulle kunna orsaka alla dessa goda ting? I huvudsak är det två så kallade mekanismer som anses bidra. För det första medför hög tillit mellan människor att transaktionskostnader minskar i alla former av utbyten, både sociala och ekonomiska. Om vi litar på den andra parten behöver vi inte lägga ner lika mycket tid på att skriva långa, omständliga kontrakt, eller att kontrollera att motparten verkligen gör sitt åtagande. Det hushållar med tid och energi som istället kan läggas på annat. Om vi litar på varandra undviker vi, för det andra, att hamna i sociala fällor när vi utför kollektivt handlande. Exempel på kollektivt handlande kan vara att samla in pengar eller på annat sätt engagera sig i förbättringsåtgärder i sitt grannskapsområde eller den lokala skolan. Alla vet, att alla vinner på ett stort engagemang: resultaten blir bättre och varje individs insats blir liten. Det finns dock ett incitament för varje individ att strunta i att bidra, eftersom den enskildes insats förvisso är liten i förhållande till helheten men kostsam för individen själv. Om den sociala tilliten då är låg – det vill säga att de flesta inte litar på att de andra kommer att ställa upp – är risken stor att engagemanget uteblir helt. Gruppen har hamnat i en social fälla där förbättringsåtgärderna inte blev av, trots att alla skulle ha tjänat på det. Om, å andra sidan, de flesta litar på att andra också kommer att ställa upp – kort sagt om den sociala tilliten är hög – är det större chans att folk ställer upp och åtgärderna blir av. Sammantaget kan den sociala tilliten sägas verka som ett smörjmedel för samarbete i vårt samhälle, både lokalt och nationellt.

VAD PÅVERKAR TILLIT?

Hur kan det komma sig att vissa länder och regioner löser kollektivt handlande och undviker sociala fällor i stor utsträckning och andra inte? Individuella faktorer såsom utbildning och inkomst förklarar en del av individens tillitsnivå. Utbildning anses ofta vara den viktigaste faktorn när det gäller att förutse hög social tillit på individuell nivå.⁸ Men, mycket tyder på att orsakssambandet är svagt: mer utbildning verkar inte orsaka högre social tillit i särskilt stor utsträckning.⁹ Å andra sidan finns studier som finner att en pedagogisk inriktning i undervisningen som främjar samarbete i skolan främjar tillit.¹⁰ Men dessa faktorer kan inte förklara hela skillnaderna mellan olika länder och regioner. Faktum är, att individuella faktorer bara lyckas förklara en mycket liten del av variationen i social

7) Se en översikt av Algan & Cahuc (2014) för ekonomisk prestation, tillväxt, goda institutioner och välmående. Se Putnam (2000) och Buonomano et al. (2009) för trygga bostadsområden och kriminalitet. Nannestad (2004, 2009) studerar den sociala tillitens roll för framgångsrik integration. Ex. Durante et al. (2021) studerar tillitens (och andra närliggande begrepp) roll i människors begränsningar i resor under pandemin 2020.

8) Helliwell & Putnam (2007).

9) Se ex. Milligan et al. (2004) och Almén et al. (2025).

10) Algan & Cahuc (2013).

tillit mellan länder.¹¹ Så varifrån kommer social tillit? I huvudsak framförs två förklaringsmodeller i litteraturen. Den institutionella förklaringsansatsen betonar betydelsen av universella och rättvisa institutioner. Om sådana föreligger i samhället ökar chansen att människor litar på varandra eftersom utrymmet för att vara opålitlig minskar. Forskningen finner starka samband mellan hög social tillit och starka institutioner med dessa egenskaper. En annan förklaringsansats betonar individens förmåga att skapa tillit mellan dem själva genom ömsesidig interaktion och samarbete i exempelvis civilsamhället, och förklaringen ligger här närmare rent kulturella orsaker.¹² Diskussionen liknar en hönan-och-ägget-diskussion: Vad kom först – hög tillit eller starka institutioner? På senare tid har forskningen också letat efter svar på delvis andra ställen och hittat samband mellan social tillit och historiska, geografiska och klimatmässiga förhållanden långt bak i tiden. Det senare stödjer en tredje förklaringsansats, att tilliten uppstod för längesedan, långt innan nationalstaterna, och lade grunden för skapandet av starka institutioner och/eller universella välfärdsinstitutioner.¹³

En annan skiljelinje går mellan dem som betraktar tillit som en ”seg” social värdering som är delvis ärvd eller anammad i tidig barndom och därmed svårföränderlig, och dem som betraktar tillit som flyktigt och lätt att påverka, eftersom individer ständigt uppdaterar sin syn på om människor omkring dem är pålitliga eller inte.¹⁴ Som tidigare nämnts är det omdiskuterat huruvida till exempel det starka sambandet mellan social tillit och utbildning verkligen är kausalt. Vad kan då tänkas påverka tillit på kortare sikt? En studie har funnit att exempelvis förolämpningar, hot och skador inte påverkar social tillit nämnvärt.¹⁵ Två samhällsfenomen som däremot ofta förs fram som utmanare av social tillit är etnisk mångfald och ekonomisk ojämlikhet.¹⁶ Idén bakom detta är att människor tenderar att lita på människor som liknar dem själva och som delar samma existentiella villkor. Negativa samband mellan etnisk mångfald, ekonomisk ojämlikhet och social tillit är väletablerade – både i studier som jämför länder och i regionala jämförelser. Huruvida sambanden är kausala är dock omdiskuterat. Det är mycket svårt att studera effekten av mångfald och ojämlikhet på social tillit. Dels därför att det är möjligt att det finns andra faktorer som påverkar social tillit negativt och samtidigt hänger ihop med dessa, dels därför att människor själva väljer var de ska bo och därmed segregerar sig tillsammans med andra som är mer lika dem själva. Vissa menar att det egentligen är denna segregation, och inte mångfalden i sig, som är problemet; det vill säga att det är bristen på meningsfull kontakt som leder till lägre tillit.¹⁷

11) Algan & Cahuc (2014).

12) Se ex. Rothstein & Stolle (2008).

13) Nunn & Wantchekon (2011) finner att regioner i Afrika som mest drabbade av slavhandel har lägre social tillit idag, Lichter et al. (2021) finner att Stasis övervakningsverksamhet i Östtyskland har haft långvariga negativa effekter på tilliten i samma delar av Tyskland idag. Putnam (1993) och Tabellini (2010) betonar kulturella och historiska orsaker. Buggle & Durante (2021) och Dang & Dang (2021) finner att historiska klimatförutsättningar främjade samarbete och därmed senare tillitsnivåer. Se också Bergh & Björnskov (2011) för argument att historiska tillitsnivåer har lagt grunden för skapandet av universella välfärdsinstitutioner.

14) Se Algan & Cahuc (2014). I boken *Bowling Alone* (Putnam, 2000) anammar Robert Putnam den senare ansatsen. Eric M. Uslaner argumenterar för att social tillit är en seg moralisk värdering som är svårföränderlig efter barndomen (Uslaner, 2002).

15) Bauer (2015).

16) Se ex. Alesina & La Ferrara, (2002) och Putnam (2007) för etnisk mångfald. Se ex, Uslaner (2002) och Rothstein, B. & Uslaner, E. M. (2005) för ekonomisk ojämlikhet.

17) Statsvetaren Eric M. Uslaner argumenterar för detta (Uslaner, 2012).

Detta argument stödjer sig på den så kallade kontaktteorin som, förenklat uttryckt, går ut på att om människor från olika grupper (till exempel etniska grupper eller klasser) umgås så minskar fördomar och negativa attityder mellan dessa grupper, åtminstone under rätt omständigheter.¹⁸ Kontaktteorin har stöd i många studier med olika studiedesigner.¹⁹ Det råder dock fortfarande osäkerhet om exakt hur omständigheterna bör vara, hur länge de eventuella effekterna av kontakten sitter i, och hur kontextberoende dessa är. Förekomsten av ett flertal senare studier som utnyttjat olika design och som finner negativa effekter av mångfald i olika kontexter som grannskapsområden, bostadshus och klassrum tyder på att sambandet är komplext, och att det är en utmaning att uppfylla kontaktteorins villkor i det verkliga livet.²⁰

ATT MÄTA TILLIT: KAN VI LITA PÅ TILLITSMÄTNINGAR?

Social tillit eller mellanmännisklig tillit mäts, som tidigare nämnta, ofta (även i *Gemenskapsbarometern*), genom frågan: ”Tycker du på det hela taget att man kan lita på de flesta människor eller tycker du att man inte kan vara nog försiktig i umgänget med andra människor?” Det är förstås en empirisk fråga huruvida svaren på denna fråga faktiskt har ett samband med ett verkligt tillitsfullt och samarbetsvilligt beteende. På aggregerad nivå verkar hög tillit samvariera med tillitsfullt och pålitligt beteende, och därför fånga något verkligt och betydelsefullt. Exempelvis är sambandet starkt mellan social tillit och andelen återlämnade borttappade plånböcker när länder jämförs.²¹ Men olika experimentstudier ger en mer nyanserad bild och blandat stöd för hur väl de som svarar tillitsfullt på tillitsfrågan faktiskt beter sig tillitsfullt.²²

En möjlig kritik mot den generella tillitsfrågan är huruvida folk svarar att de litar på andra människor eftersom de lever i en tillitsfull kultur där ”det rätta svaret” är att man ska lita på andra människor. Hög tillit kan ses som en form av ”tilltro” – en syn på andra människor som är normativt betingad inom ramen för en svensk (nordisk) sekulär religion – vilket möjligen kan förklara den förvånansvärt stabila nivån av tillit över tid. Med andra ord kan det underliggande tillitsfulla beteendet variera mycket mer än vad svaren på tillitsfrågan gör. Detta innebär att man de facto inte beter sig tillitsfullt i alla lägen, utan samtidigt agerar utifrån sin uppfattning om den miljö man befinner sig i. Man nyttjar då vad forskare har benämnt ”social intelligens”, det vill säga förmågan att skanna av och utvärdera den situation man befinner sig i för att avgöra i vilken mån man kan agera tillitsfullt eller med större försiktighet.²³

18) Allport (1956).

19) Se ex. Pettigrew et al. (2011) och Paluck et al. (2019) för översiktsstudier, och Finseraas et al. (2019) för en senare studie. I denna studie slumpades värnpliktiga till logement med eller utan etniska minoriteter, och resultatet tyder på att kontakten ökade tilliten till personer med minoritetsbakgrund.

20) Se Dinesen & Sønderskov (2015, 2017), Algan et al. (2016) och Loxbo (2018).

21) Bjørnskov (2021).

22) Se ex. Algan & Cahuc (2014).

23) Se ex. Yamagishi (2001).

Mot bakgrund av detta ligger det nära till hands att introducera och studera andra närliggande begrepp för att förstå den lokala kontexten, såsom oro, otrygghet, framtidstro, och andra former av tillit. Vår tanke här är att individer som utifrån en kvasireligiös syn på att man bör lita på andra människor möjligen svarar mindre "religiöst" på dessa frågor och även på tillitsfrågor som är kopplade till specifika grupper eller platser, såsom tillit till boende i området eller grannar. Möjligen är också tillit till boende i samma område eller grannar viktigare för att undvika sociala fällor och effektivisera kollektivt handlande på lokal nivå, än vad generell tillit är. Detta leder oss till att introducera lokalsamhälletilliten.

LOKALSAMHÄLLESTILLIT

Studier av den generella tillitens omfattning, villkor och samband med andra fenomen har dominerat litteraturen medan den partikulära tilliten har fått betydligt mindre uppmärksamhet. Detsamma gäller även för tilliten i lokalsamhället. I detta perspektiv är det långt ifrån självklart var den partikulära tilliten slutar och den generella börjar eller om skillnaderna mellan dessa tillitsformer är en fråga om grad eller art. Är till exempel tilliten till grannar partikulär eller inte? Och hur förhåller det sig med tilliten till andra som bor i ens närområde? Är den främst ett uttryck för ens allmänna människosyn eller för handfasta och konkreta upplevelser av specifika individers pålitlighet? Denna osäkerhet vad det gäller tilliten i det lokala samhället kommer till uttryck i litteraturen där vissa forskare klassificerar tillit till grannar som partikulär, medan andra uppfattar den som en aspekt av den generella tilliten.

Under arbetet med analyserna av data från *Tillitsbarometern 2009* blev begränsningarna med den tidigare tudelningen av tillitsbegreppet i en generell och partikulär tillit alltmer uppenbara. I en dialog mellan läsning av tillitslitteraturen och de preliminära analyserna av våra egna data, där analysen av variationen i tillit mellan olika kommuner och lokalsamhällen var central, visade sig begreppspar (som å ena sidan betonade det generella och abstrakta, å den andra sidan det partikulära och individuella) vara väldigt trubbiga verktyg för att beskriva variationen mellan olika lokalsamhällen.

Våra data gav vid handen att såväl den generella synen på andra människor som upplevelsen av nära och kära i tillitstermer såg liknande ut i Sverige, åtminstone när man beaktade faktorer som kön, ålder, inkomst, etcetera. Vad vi däremot fann var skillnader mellan olika kommuner och lokalsamhällen när det gällde hur människorna där uppfattade pålitligheten hos dem som bodde i deras närområde och hur de uppfattade de individer med vilka de delade grannskap, stadsdel och kommun. Låt oss ta några exempel från undersökningen från 2009. Ungefär samma andel – mellan 62 och 65 procent – litade på folk i allmänhet i Sundbyberg, en kommun i Storstockholm som ligger nära Stockholms innerstad, och i Norrtälje, en kommun längs Upplandskusten samt i Katrineholm i hjärtat av Sörmland. De tillfrågade i alla tre kommunerna angav i genomsnitt lika stor tillit till familj, vänner och släkt. Men andelen som litade på människor "som bodde i samma område" varierade mycket: från 48

procent i Sundbyberg till 68 procent i Norrtälje och 75 procent i Katrineholm. Andelen som litade på sina grannar varierade även den stort: från 58 procent i Sundbyberg till runt 80 procent i Norrtälje och Katrineholm.

Med andra ord, när vi analyserade resultaten utifrån ett lokalt perspektiv stod det klart att begränsningarna med den tudelade förståelsen av tillit som vi här redovisat framför allt kom till uttryck i en okänslighet för det lokala sammanhanget och platsens betydelse. En studie som fokuserade enbart på partikulär och generell tillit skulle med nödvändighet misslyckas med att fånga dessa viktiga skillnader och variationer mellan olika lokalsamhällen. Den endimensionella principen – att individer antingen känner varandra eller inte – som datainsamling och analys ofta byggde på behövde omprövas och revideras. De former av lokalsamhälletillit som vi preliminärt har identifierat ovan har inte primärt att göra med grad av bekantskap mellan människor, det vill säga om individerna ifråga är vänner eller främlingar. Denna lokalsamhällestillit – liksom misstro eller misstänksamhet – är till del baserad på faktiska personliga erfarenheter av människor och händelser och till del ett uttryck för föreställningar och fördomar som förmedlats indirekt via media, samtal med anhöriga och grannar, inklusive rykten ”på orten”.

Att gå bortom den traditionella uppdelningen mellan generell och partikulär tillit genom att introducera lokalsamhällestillit som en separat och avgränsad tillitsform handlar inte enbart om ett teoretiskt eller empiriskt ställningstagande utan har även reella konsekvenser som rör det praktiska, dagliga och politiska livet. För det första medför det en möjlighet till en delvis förändrad syn på vilken typ av eventuella politiska åtgärder som kan behövas för att upprätthålla olika former av tillit. Mycket talar för att generell och partikulär tillit bara påverkas marginellt och över längre tid av lokala variationer i faktorer knutna till omgivningen, medan däremot lokalsamhällestilliten verkar vara mycket mer känslig för variation och förändring i omgivningen eller kontexten. För det andra har de tre formerna av tillit olika potential vad det gäller förmågan att gemensamt lösa vissa typer av problem och att handla kollektivt. Lokalsamhällestillit verkar helt enkelt föra med sig en större potential till att lösa gemensamma problem i grannskap, bostadsområden och kommuner än vad som är fallet med generell eller partikulär tillit. Vi drog därför slutsatsen att lokalsamhällestillit är annorlunda jämfört med de andra två tillitsformerna och därför ett bra komplement för att förstå tillitens natur.²⁴

TILLITSRADIEN OCH SAMHÄLLSKONTRAKTET²⁵

I arbetet med våra data, efter den första undersökningen 2009, kom vi även att teoretiskt utveckla en hypotes om att förändringar gällande lokalsamhällestilliten över tid även kan få konsekvenser för den generella tilliten. Att den generella tilliten bara påverkas marginellt och över lång tid stödjer idéerna om att tillit är en ”seg” social värdering och människosyn som har en kvasireligiös prägel, det vill säga att den generella tilliten formas tidigt i livet och påverkas bara mer marginellt av externa omständigheter senare i livet.

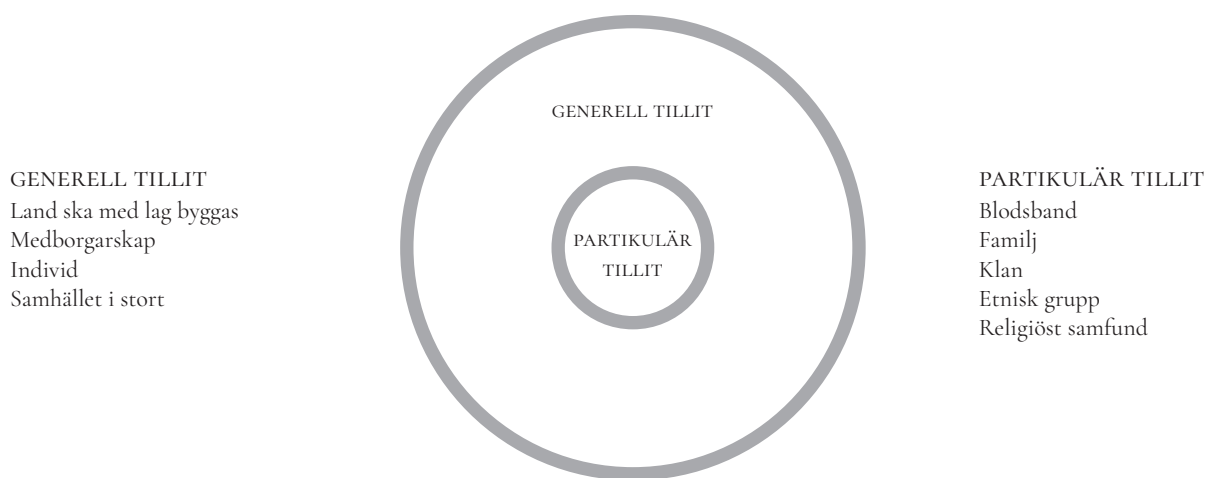
24) Se Wollebæk et al. (2012) där lokalsamhällestillit introduceras. Och, Wallman-Lundäsen & Wollebæk (2013) för samband mellan lokalsamhällestillit och mångfald.

25) Se Trägårdh et al. (2013) för en djupare diskussion och empiriska analyser utifrån *Tillitsbarometern 2009*.

I vår undersökning såg vi också att ett av de starkaste sambanden mellan hög generell tillit och en annan variabel är om man som barn blivit tillsagd av sina föräldrar att inte lita på vissa människor.

Av stor vikt i detta sammanhang är begreppet ”tillitsradien” (Figur 2). Med detta avses hur många individer i ett samhälle som inkluderas i den grupp av människor som man känner tillit till. Om vi föreställer oss tilliten som en glob finner vi tillitens hårda och heta kärna i mitten. Den heta tilliten är den tillit som människor ofta känner till dem de känner väl och står nära; familj och vänner, kanske även de som tillhör släkt och klan. Sedan följer, i många länder – i tillitsradiens omedelbara förlängning – tilliten till dem som tillhör samma religiösa samfund och/eller samma etniska grupp. Det är denna form av tillit som betecknas som ”partikulär tillit”, en tillit till andra som man känner eller har en intim koppling till. Rör vi oss sedan bort från tillitens heta kärna, i riktning mot globens yta – det vill säga samhällets yttre gräns – blir tilliten å ena sidan svalare, å den andra mer inkluderande. Ytterst blir det en form av tillit som omfattar alla människor i ett samhälle, en uppfattning som ligger nära Rosenbergs klassiska misantropi-index (nämnt ovan) som länge har använts för att mäta den generella tilliten, där det ena svarsalternativet är att man litar på ”de flesta människor”.

TILLITSRADIEN (FIGUR 2)



Det är just den höga generella tilliten som utmärker Sverige, och som vi har kallat ”den svala svenska tilliten” i den bok som gavs ut 2013 på grundval av den första *Tillitsbarometern*. Att tillitsradien i Sverige är speciellt lång och att i princip alla medborgare i samhället är inkluderade har i sin tur ett samband med den höga graden av individualism – i motsats till samhällsordningar som utgår ifrån familj, klan, etnisk grupp eller religiöst samfund.²⁶

²⁶ Se Delhey et al. (2011) och Hoorn (2014, 2015).

Utifrån dessa empiriska fakta har vi sedan utvecklat en hypotes om att den höga generella tilliten i de nordiska länderna är kopplad till ett specifikt samhällskontrakt, kännetecknat av en hög grad av individualism, socioekonomisk jämlikhet, kombinerat med en föreställning om ett gemensamt "vi" och ett starkt förtroende för staten eller det offentliga – det vill säga de gemensamma institutionerna på lokal och nationell nivå. Det kanske tydligaste uttrycket för hög tillit i ett samhälle är därför, enligt vårt synsätt, viljan att betala skatt; något som trots ett internationellt sett högt skattetryck också mycket riktigt utmärker Sverige. Följdriktigt är Skatteverket en av de myndigheter som åtnjuter störst förtroende bland landets medborgare.

Detta för oss så till frågan om i vilken mån upplevelser av trygghet, gemenskap och oro rörande institutionernas förmåga att leverera sin del av samhällskontraktet varierar inom Sverige och inom enskilda kommuner, och i vilken mån en sådan variation kommer till uttryck i variation och trender rörande olika former av tillit.

Samtidigt måste tillit i grunden förstås som en fråga om ömsesidighet. Detta gäller såväl den sociala, eller mellanmänniska tilliten, som förtroendet mellan individer/medborgare och de gemensamma institutionerna. Att vara högtillitare i ett samhälle präglad av misstro kan vara behäftat med fara. Då övergår tillit till naiv godtrogenhet. I ett sådant samhälle får man istället tala om misstro som en överlevnadsstrategi. Detsamma gäller relationen mellan individ, å ena sidan, och stat, myndigheter och institutioner, å den andra. Att ha förtroende för institutioner som visar sig vara korrupta kan bli både dyrt och livsfarligt. Men detta gäller även i den andra riktningen. Även om, som många statsvetare gärna betonar, väl fungerande, icke-korrupta institutioner är viktiga för att befrämja tillit och förtroende, så räcker sannolikt inte detta. Det krävs även att medborgarna är pålitliga. Vi återkommer till detta nedan.

TEMAN I GEMENSKAPSBAROMETERN 2024

Gemenskapsbarometern 2024 bygger i stora delar på tidigare omgångar av *Tillitsbarometern* i syfte att behålla kontinuitet och möjliggöra jämförelser över tid, men den är samtidigt reviderad och uppdaterad i vissa avseenden för att möjliggöra nya infallsvinklar på nya (och gamla) utmaningar och frågeställningar. Exempelvis har begreppet trygghet vidgats till att omfatta synen på risken för att utsättas för hot av mer nationell karaktär, såsom desinformation och väpnad konflikt. Analogt med tidigare frågor som berör tron på samhällets förmåga att stå emot och hantera hot och problem av mer lokal karaktär, såsom olika brott och bristande välfärd, har även motsvarande frågor som berör dessa nationella hot lagts till. Som komplement till tidigare frågor som fokuserat på kollektivt handlande på lokal nivå, lades frågor som berör försvarsvilja till som ett mått på vilja till kollektivt handlande på nationell nivå. Frågor inspirerade av socialpsykologen Jonathan Haidts arbete med att försöka förstå polarisering och varför människor har så vitt skilda uppfattningar om rätt och fel och lösningar på samhällsutmaningar lades också till. Denna Moral Foundation Theory, är populariserad i boken *The Righteous Mind*²⁷. Till sist lades även några frågor till som söker fånga människors upplevda sociala avstånd och relation till varandra och till det gemensamma: nationen och medborgarskapet. *Tillitsbarometern* fick ett nytt namn – *Gemenskapsbarometern* – för att betona ändringarna ovan. Icke desto mindre är tillit, lokalsamhällestillit och den lokala variationen av människors uppfattningar inom vårt land centralt även i dess nya skepnad.

DENNA RAPPORT – FOKUS PÅ TILLIT OCH TRYGGHET

Denna rapport är den första inom ramen för *Gemenskapsbarometern 2024* och i denna redovisas resultat med fokus på olika former av tillit och trygghet. Vi avser att publicera fler delrapporter med fokus på andra temaområden framöver.

²⁷) Haidt (2012).



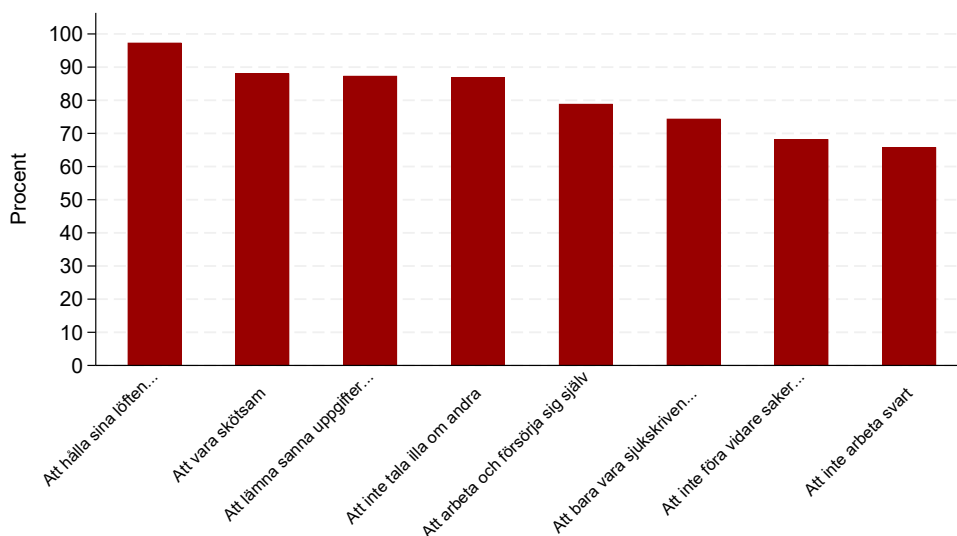
RESULTAT GEMENSKAPSBAROMETERN 2024

I det här kapitlet presenteras resultat från enkätundersökningen enligt följande disposition: Först presenteras respondenternas syn på pålitlighet, den andra sidan av tillitsmyntet, följt av svar på den generella tillitsfrågan nationellt och uppdelat på några individuella bakgrundsvariabler. Därefter redovisas olika tillitsformers nivåer uppdelat per kommun och stadsdelar – tillitens geografi. Enligt samma princip följer sedan ett avsnitt om olika trygghetsformers geografi. Rapporten avslutas med att visa trender i tillit och trygghet över tid, samt några intressanta och viktiga samband. För att möjliggöra jämförelser över tid är nationella resultat alltid framtagna utifrån urvalet med de 33 ursprungliga kommunerna. När resultat tas fram per kommun eller stadsdel används däremot samtliga 50 kommuner.

ANDRA SIDAN AV TILLITSMYNTET – PÅLITLIGHET

Som nämnts ovan förutsätter de flesta teoretiska ingångar till begreppet tillit att en individ känner tillit till andra om denne tror att andra människor är pålitliga. Med andra ord, man litar på andra om man tror att andra går att lita på – det vill säga om man tror att de är pålitliga. Vad som är mindre studerat – och teoretiserat – är att denna ömsesidighet även gäller förtroendet mellan medborgare och institutioner. Av detta skäl har vi som en central fråga inkluderat just pålitlighet, såväl den som rör den mellanmänniska tilliten som den som relaterar till våra gemensamma institutioner, såväl privata som offentliga. Figur 3 redovisar vad respondenterna tycker är viktigast för att vara pålitlig.

HUR VIKTIGT ÄR FÖLJANDE FÖR ATT DU SKA TYCKA ATT EN PERSON ÄR PÅLITLIG?
(FIGUR 3)



ALTERNATIVEN ÄR:

- Att hålla sina löften och fullgöra sina åtaganden
- Att vara skötsam
- Att lämna sanna uppgifter om sin inkomst till myndigheter
- Att inte tala illa om andra
- Att arbeta och försörja sig själv
- Att bara vara sjukskriven när man verkligen inte kan arbeta
- Att inte föra vidare saker som sagts i förtroende, även om sakerna var olagliga
- Att inte arbeta svart.

Vi ser att hålla sina löften och att vara skötsam är viktigast. Den första kan direkt knyta an till ett beteende som håller nere transaktionskostnader i alla former av transaktioner, och minskar risken för sociala fällor. Att vara skötsam knyter an till en mer allmän inställning till att göra rätt för sig i samhället i stort, både i relationer människor emellan, men också i relation till det offentliga och samhällskontraktet. Begreppet skötsamhet har varit centralt i svenska folkrörelser och arbetarkultur och kan spåras långt tillbaka i tiden, vilket också beskrivs i till exempel klassikern *Den skötsamma arbetaren* av Ronny Ambjörnsson.²⁸

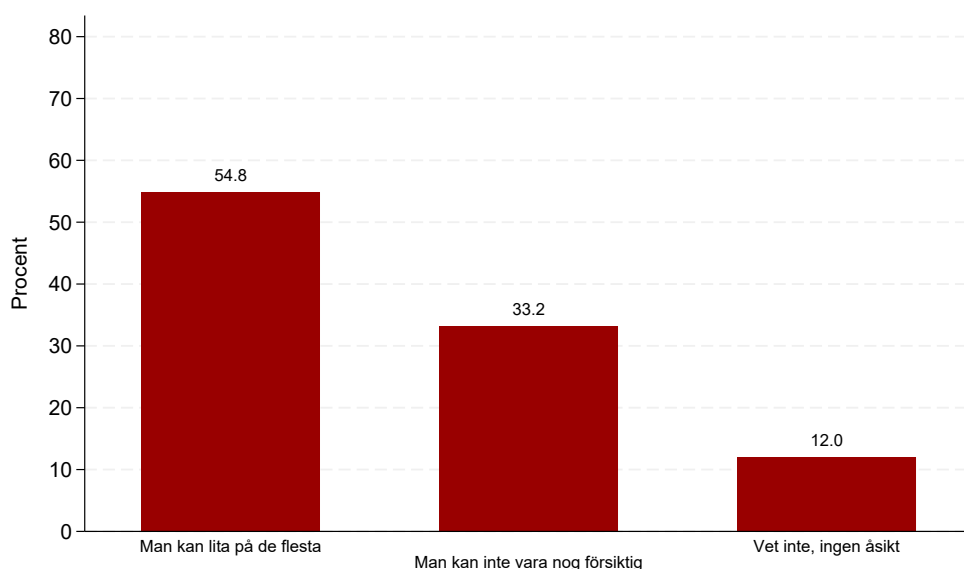
²⁸) Ambjörnsson (1988).

TILLIT I SVERIGE

NÅGRA VIKTIGA INDIVIDUELLA KARAKTÄRISTIKOR

Figur 4 presenterar alla respondenternas svar på den klassiska tillitsfrågan: ”Tycker du på det hela taget att man kan lita på de flesta människor eller tycker du att man inte kan vara nog försiktig i umgänget med andra människor?”. I linje med tidigare undersökningar ser vi att cirka 55 procent svarar att de kan lita på de flesta, 33 procent svarar att de inte kan vara nog försiktiga och 12 procent svarar vet inte eller har ingen åsikt.

GENERELL TILLIT (FIGUR 4)

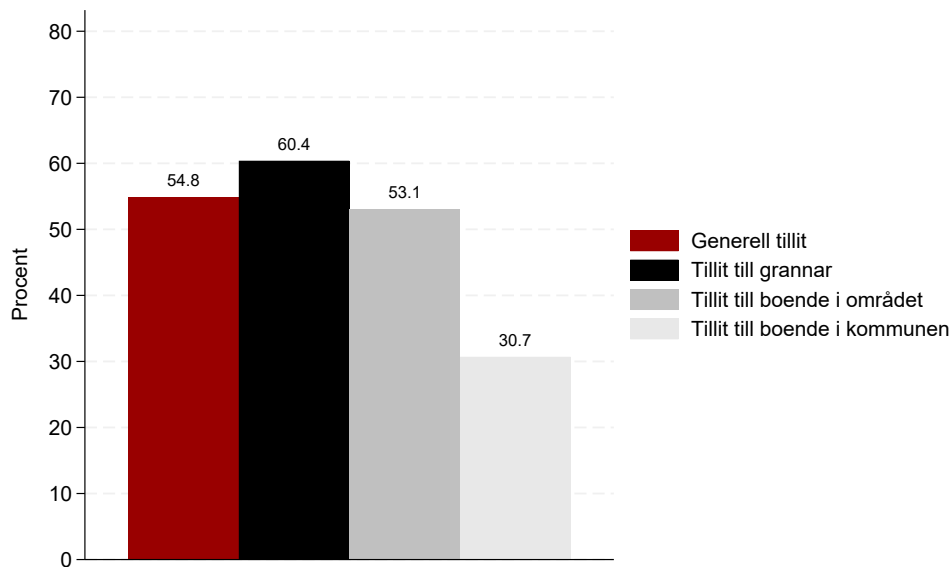


Figur 5 presenterar resultaten för alla respondenter nationellt för samtliga ingående tillits-typer: generell tillit, tillit till grannar, tillit till boende i sitt område och tillit till boende i sin kommun.²⁹ De tre sistnämnda bildar tillsammans indexet ”lokalsamhällestillit” som beskrivits ovan. Högst tillit har respondenterna till sina grannar, följt av boende i området och kommunen. Nivån av generell tillit placerar sig under tilliten till grannar men över tillit till boende i området och i kommunen. Det sociala avståndet verkar således spela roll, där närmare potentiell kontakt innebär en högre tillit. Samtidigt kan vi notera att den generella tilliten inte följer denna logik, utan möjligen representerar en allmän inställning till andra människor, och därmed är mer robust och oberoende av positiva eller negativa upplevelser eller föreställningar om en annan specifik grupp.

Människors nivå av tillit beror till stor del på faktorer såsom utbildningsnivå, födelseland, inkomst etcetera. Detta är inte i fokus för denna rapport, men vi visar översiktligt några resultat uppdelat på individuella egenskaper och konstaterar att dessa bekräftar tidigare kända samband.

²⁹) För generell tillit beräknas andelen som svarar ”Man kan lita på de flesta” utav alla svarande, inklusive de som svarar ”Man kan inte vara nog försiktig” eller ”Vet inte, ingen åsikt”. I denna rapport följer vi denna konvention. I vissa undersökningar exkluderas de som svarar ”Vet inte, ingen åsikt” och därmed ökar andelen som svarar att ”Man kan lita på de flesta”. De övriga tillitsmåttan anger andelen som svarar ”Litar helt och hållet på” eller ”Litar ganska mycket på” utav alla svarande där de övriga svarsalternativen är ”Litar bara till viss del på”, ”Litar inte alls på” och ”Vet inte, ingen åsikt”.

NIVÅER AV OLIKA FORMER AV TILLIT (FIGUR 5)

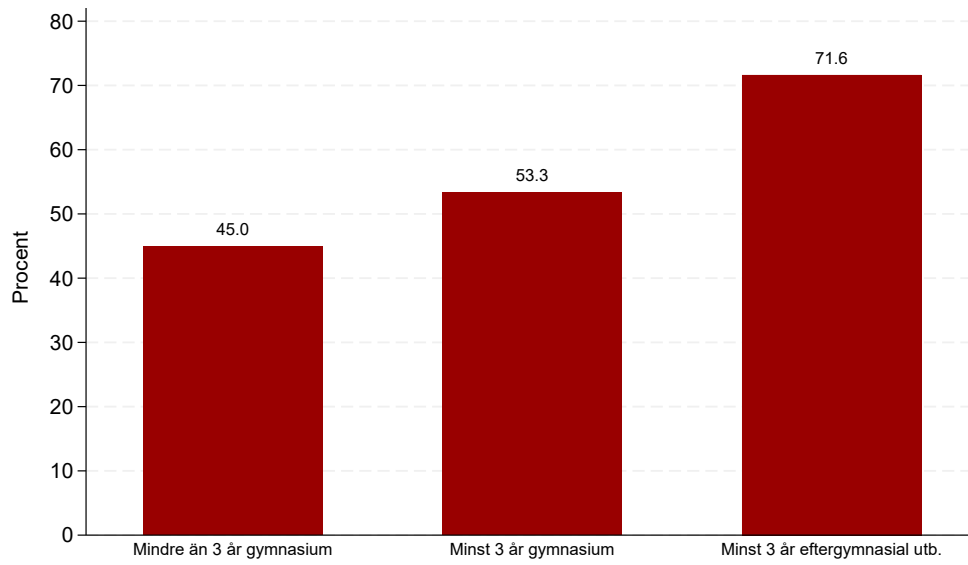


Många menar att utbildningsnivå är den enskilt viktigaste förklaringsfaktorn till en individs tillit. Figur 6 visar att skillnaden är stor mellan grupper med olika utbildningsnivå. 72 procent av de med eftergymnasial utbildning 3 år eller mer svarar att man kan lita på de flesta, medan motsvarande siffra för de med mindre än 3 års gymnasium är 45 procent. Socioekonomisk bakgrund är således en viktig förklaringsfaktor.

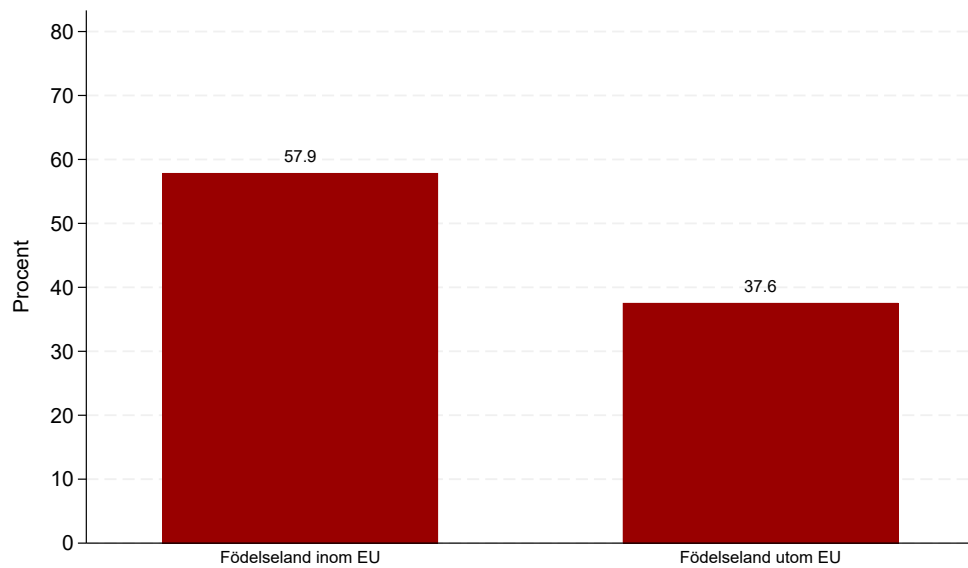
Figur 7 visar att födelseland också har stor betydelse för huruvida en person känner tillit till andra eller inte.

Samma mönster visar sig om vi studerar de övriga tillitformerna, om än inte lika stora skillnader.

GENERELL TILLIT – UTBILDNINGSNIVÅ (FIGUR 6)



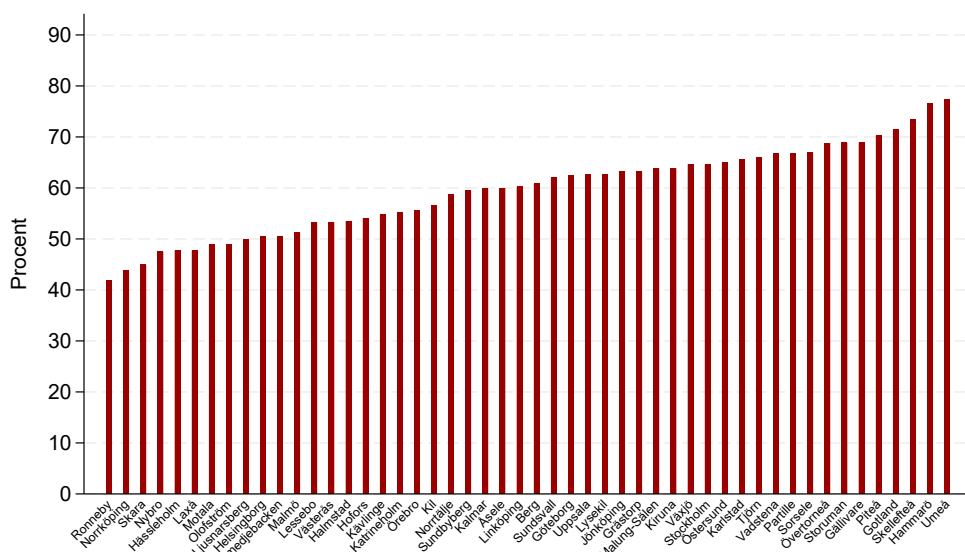
GENERELL TILLIT – FÖDD INOM ELLER UTOM EU (FIGUR 7)



TILLITENS GEOGRAFI I SVERIGE: STORA SKILLNADER INOM VÅRT LAND

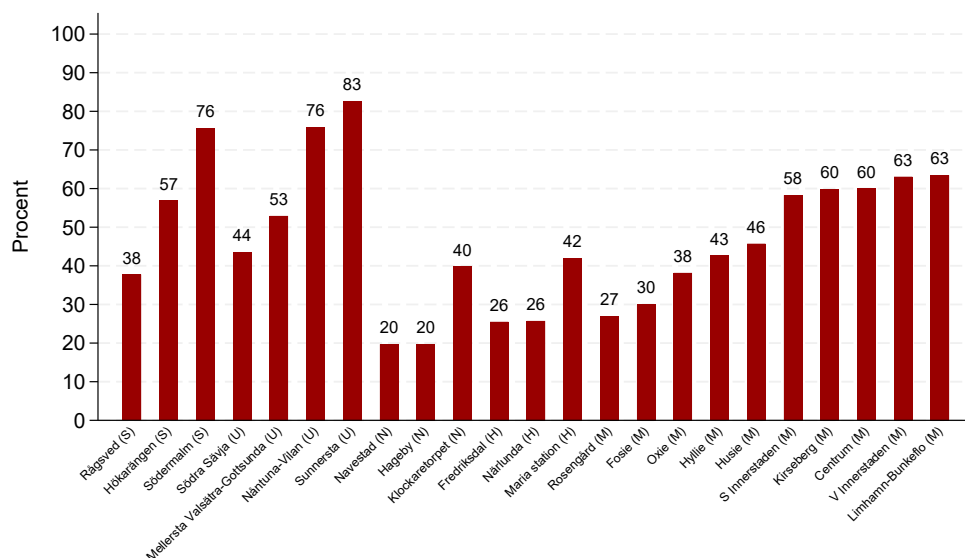
Sverige är ett högtillitsland. Men, hur ser den geografiska variationen ut? Figur 8 visar att skillnaden i generell tillit är stor mellan olika kommuner. Skillnaden mellan högtillitskommunerna Umeå och Hammarö, där nästan 80 procent uppger att de litar på andra människor, och lågtillitskommunerna Ronneby och Norrköping är cirka 35 procentenheter. Detta motsvarar skillnaden mellan de nordiska länderna och länder i Syd- och Östeuropa såsom exempelvis Italien, Spanien, Belarus och Azerbajdzjan.³⁰

GENERELL TILLIT – KOMMUNER (FIGUR 8)



Den geografiska variationen är inte bara stor mellan kommuner utan också inom kommuner. Figur 9 visar generell tillit i de undersökta stadsdelarna i Stockholm, Uppsala, Norrköping, Helsingborg och Malmö. Även här ser vi stora skillnader, nästan 40 procentenheter, mellan lågtillitsstadsdelar och högtillitsstadsdelar inom de största kommunerna Stockholm, Malmö och Uppsala.

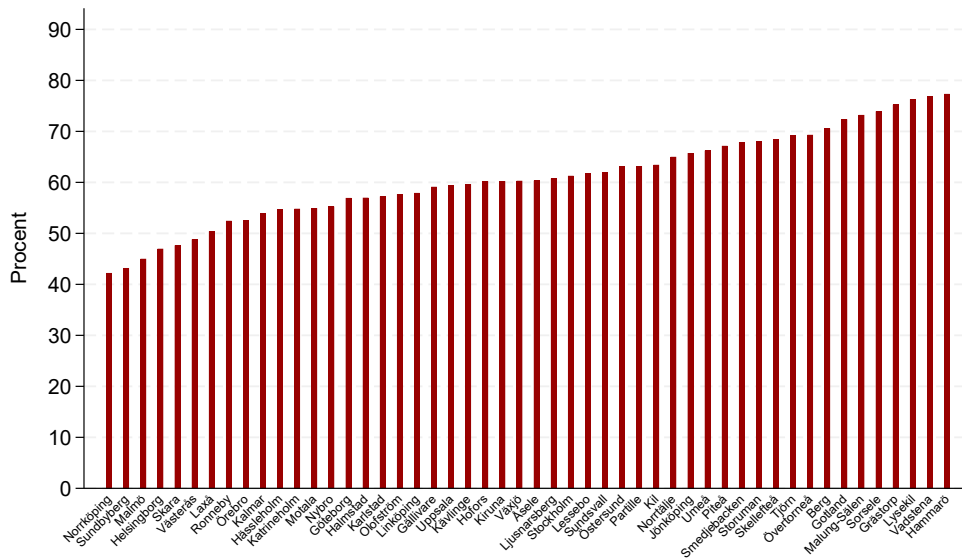
GENERELL TILLIT – STADSDELAR (FIGUR 9)



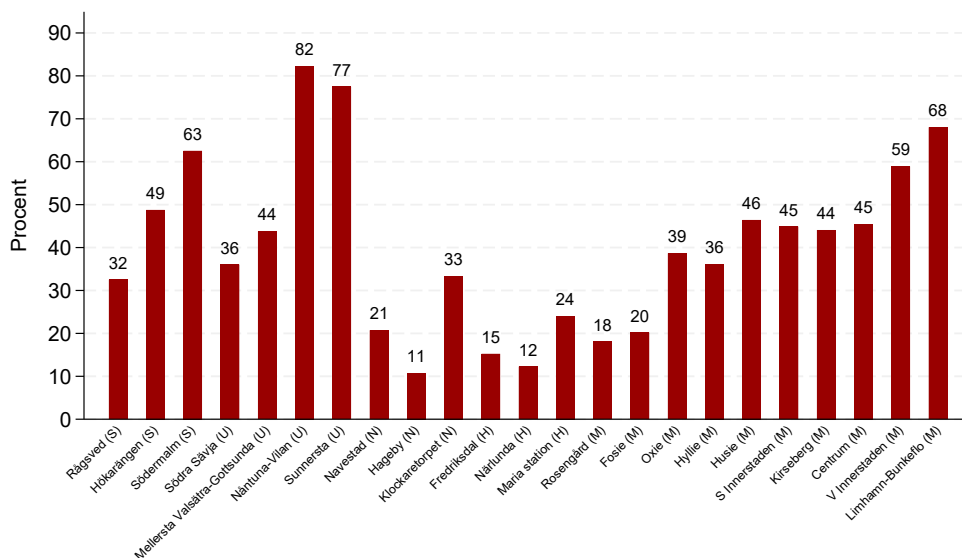
30) Baserat på genomsnittet av flera omgångar av World Values Survey och European Values Survey. Se Algan & Cahuc (2014).

Som nämnts tidigare kan typen av tillit spela roll i det praktiska lokala samhällslivet och i Figur 5 ser vi att nivåerna av de olika tillitsformerna kan vara mycket olika. Figur 10 och Figur 11 visar respondenters tillit till en tydlig avgränsad grupp, nämligen de som bor i samma område. Detta mått kan hävdas fånga förutsättningarna för samarbete i en lokal kontext bättre än generell tillit.

TILLIT TILL BOENDE I OMRÅDET – KOMMUNER (FIGUR 10)



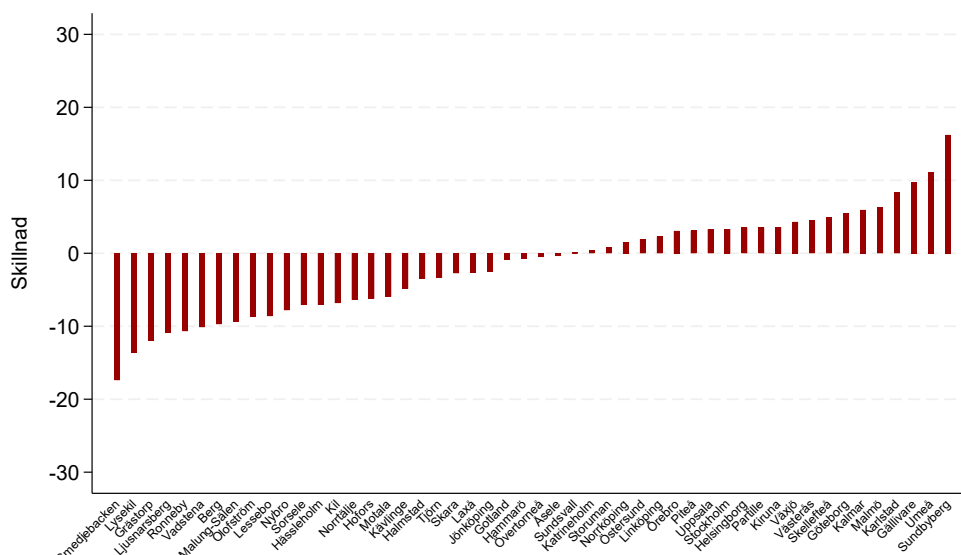
TILLIT TILL BOENDE I OMRÅDET – STADSDELAR (FIGUR 11)



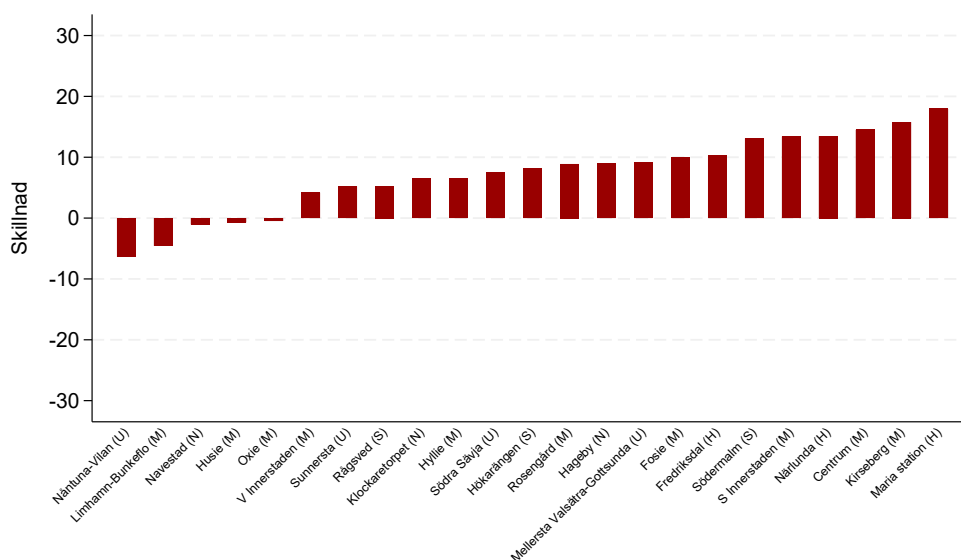
Variationen mellan kommuner är liknande den för generell tillit, om än med några kommuner som klättrar eller faller i rankingen. För stadsdelar är mönstret också liknande, men möjligen kan sägas att spridningen mellan lågtillit- och högtillitstadsdelar ökar något. Exempelvis uppvisar Limhamn-Bunkerflo (M) högre tillit till boende i området än generell tillit, medan Rosengård (M) uppvisar motsatt mönster.

Vi stannar kvar vid denna diskrepans mellan generell tillit – tillit till människor i allmänhet – och tillit till boende i området, det vill säga en tydlig grupp av människor i respondentens lokala kontext. Finns det kommuner och stadsdelar där denna diskrepans är särskilt stor? Figur 12 och Figur 13 visar skillnaden mellan respondenters generella tillit och deras tillit till boende i deras område, per kommun och stadsdel.³¹ Sundbyberg, Umeå och Gällivare utmärker sig genom att ha markant lägre tillit till boende i sitt område jämfört med tillit till människor i allmänhet. Smedjebacken, Lysekil och Grästorp, å andra sidan, hyser större tillit till boende i området än till människor i allmänhet. Gällande stadsdelar (Figur 13), uppvisar de flesta stadsdelar i vårt urval en högre generell tillit än tillit till boende i området. Störst skillnad uppvisar Maria station (H) och Kirseberg (M). Näntuna-Vilan (U) och Limhamn-Bunkerflo (M) utmärker sig med ett omvänt mönster.

SKILLNAD MELLAN GENERELL TILLIT OCH TILLIT
TILL BOENDE I OMRÅDET – KOMMUNER (FIGUR 12)



SKILLNAD MELLAN GENERELL TILLIT OCH TILLIT
TILL BOENDE I OMRÅDET – STADSDELAR (FIGUR 13)



31) Nivå av generell tillit subtraherat (-) med nivån av tillit till boende i sitt område.

Vi avslutar denna del om tillit med att konstatera att den generella tilliten är hög i Sverige – även denna undersökning visar resultat som stödjer detta. Men resultatet visar också att variationen av tillit är stor, både mellan och inom kommuner. Kortare resor mellan städer, eller med tunnelbana från Södermalm till Rågsved, kan innebära dramatiska skillnader i generell tillit – motsvarande en tillitsresa från Norden till Sydeuropa. Detta avsnitt finner också att nivån av tillit kan skilja sig avsevärt beroende på vilken typ av tillit som avses. Sundbyberg placerar sig som en kommun med medelhög nivå av generell tillit, medan dess invånare å andra sidan visar en låg tillit till boende i sitt område. I nästa avsnitt undersöker vi demografiska och socioekonomiska förklaringar till nivån av tillit i våra kommuner och stadsdelar. Spelar området någon roll eller är det bara sammansättningen av individernas egenskaper som betyder något?

INDIVIDEGENSKAPER ELLER OMRÅDEEFFEKTER? VILKA OMRÅDEN HAR HÖGRE ELLER LÄGRE TILLIT ÄN VAD MAN KAN FÖRVÄNTA SIG?

Tillit förklaras till stor del av individuella egenskaper såsom utbildning och inkomst etcetera. Variationen mellan kommuner och stadsdelar kan då bero på en sortering av individer med dessa egenskaper. Å andra sidan, kan det argumenteras att området i sig kan påverka nivån av tillit, exempelvis genom dess stadsbyggnad, utbud av offentliga institutioner och service eller att områdets demografiska eller socioekonomiska sammansättning påverkar nivån av tillit.

Om vi tänker oss att inkomst, utbildning, födelse-land, familjesituation eller status på arbetsmarknaden etcetera kan förklara hela, eller mer rimligt, delar av en individs nivå av tillit, kan vi skatta en statistisk modell som fångar upp all variation i tillit som beror på dessa kända faktorer och därefter uppskatta vilken nivå av tillit en kommun eller stadsdel borde ha, givet dess demografiska och socioekonomiska sammansättning. Figur 16 och Figur 17 visar skillnaden mellan en kommun eller stadsdelsnivå av tillit och nivån av tillit som kan förväntas utifrån de förklarande variablerna som ingår i den statistiska modellen.³²

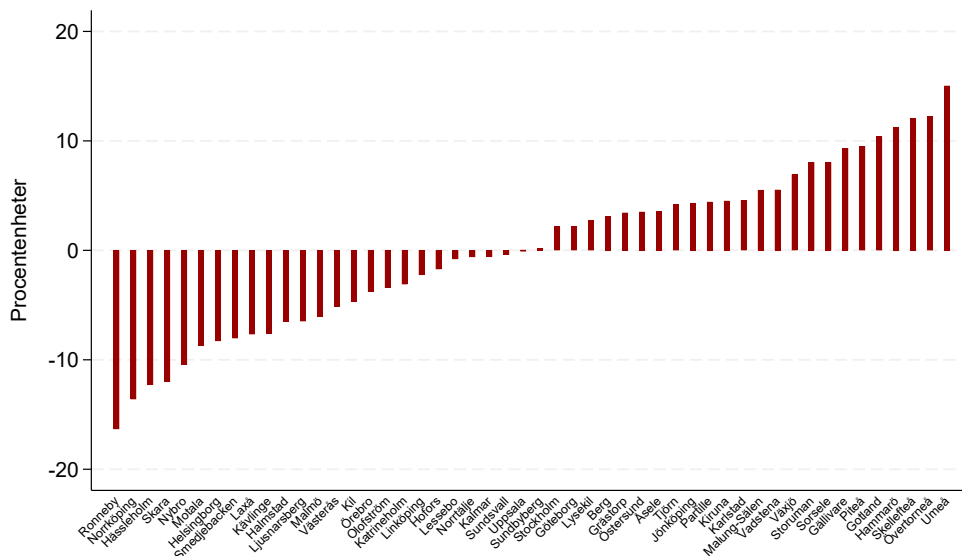
Figur 16 visar att Ronneby och Norrköping uppvisar en lägre nivå av generell tillit än vad som kan förklaras av nämnda variabler, medan Umeå och Övertorneå uppvisar en högre nivå. Avseende stadsdelar (Figur 17) uppvisar Södermalm (S) och Sunnersta (U) en högre nivå av generell tillit än vad som kan förklaras, medan exempelvis Navestad (N) och Hageby (N) uppvisar en lägre nivå. Det är dock inte alltid så att högtillitskommuner och stadsdelar "överpresterar" medan lågtillitskommuner och stadsdelar "underpresterar". De närliggande områdena Mellersta Valsätra-Gottsunda (U) och Södra Sävja (U) har liknande förväntade tillitsnivåer utifrån deras socioekonomiska och demografiska sammansättning, men Figur 16 visar att bara det senare uppvisar en tydligt lägre faktisk nivå än förväntat.

Sammanfattningsvis visar analyserna att de individuella faktorerna som relaterar till socioekonomi och demografi kan förklara en del av variationen i tillit mellan våra kommuner och stadsdelar, men långt ifrån all variation. Det finns en betydande variation som inte beror på de nämnda variablerna. Denna oförklarade variation kan bestå av alltifrån andra

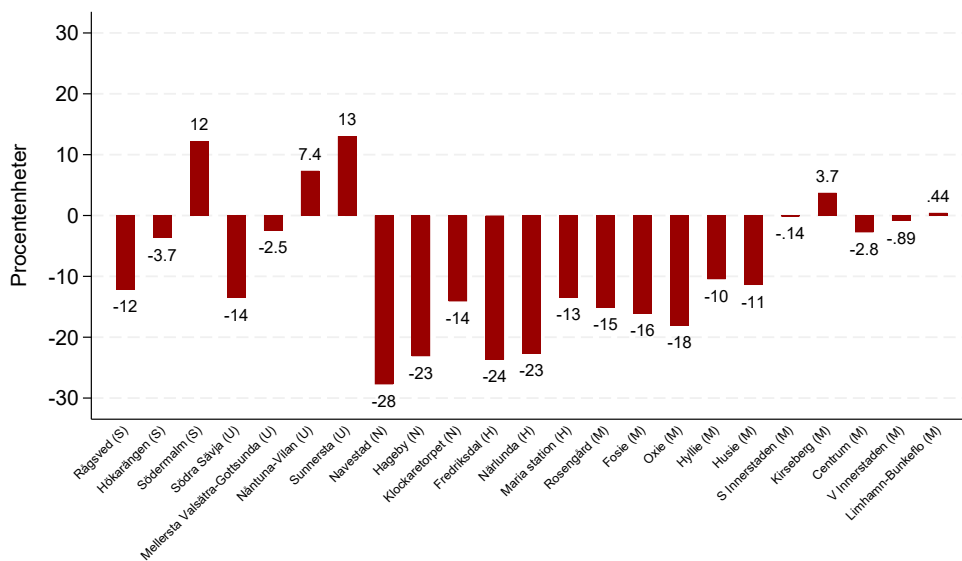
³² Vi genomförde en ordinary least square (OLS) regression i hela urvalet av respondenter (n=14731) med variabler inhämtade från Statistiska centralbyråns (SCB) registerdata. De ingående förklarande variablerna var kön, ålder, civilstånd, utbildningsnivå, inkomst, indikator-variabler för hemmavarande barn i fem ålderskategorier, sysselsättningsstatus, och utländsk bakgrund.

viktiga förklarande egenskaper hos individerna, som de inkluderande variablerna inte fångar upp, eller så kallade områdeseffekter. Dessa kan i sin tur bero på lokala politiska policys eller insatser från civilsamhället, stadsplanering, närvaro eller frånvaro av offentliga institutioner eller effekter av den socioekonomiska sammansättningen i sig.

GENERELL TILLITSNIVÅ I RELATION TILL VAD SOM KAN FÖRVÄNTAS UTIFRÅN DEMOGRAFI OCH SOCIOEKONOMI – KOMMUN (FIGUR 16)



GENERELL TILLITSNIVÅ I RELATION TILL VAD SOM KAN FÖRVÄNTAS UTIFRÅN DEMOGRAFI OCH SOCIOEKONOMI – STADSDEL (FIGUR 17)



TRYGGHET I SVERIGE

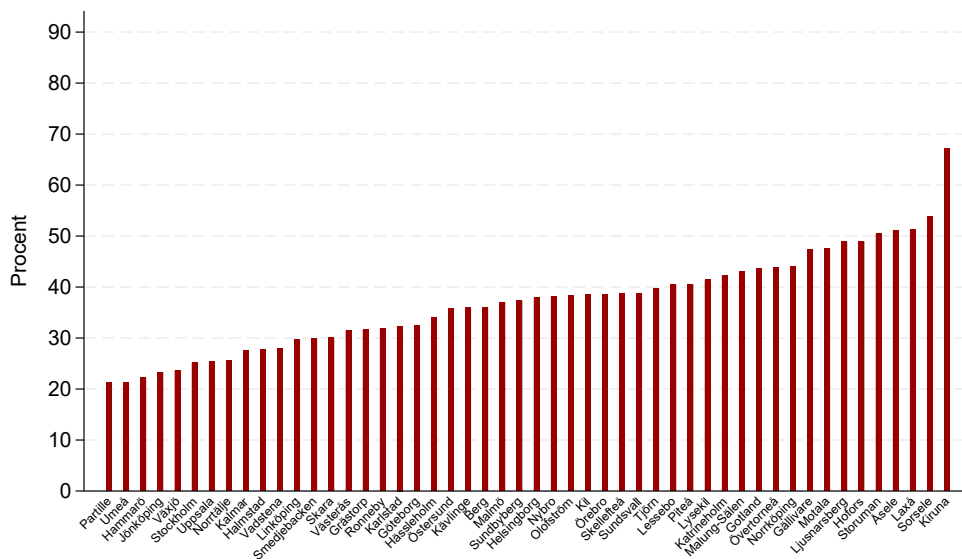
Detta avsnitt fokuserar på två aspekter av trygghet. Historiskt har begreppet ”trygghet” i Sverige varit förknippat med välfärd och sociala rättigheter. Inte minst under efterkrigstiden, då välfärdsstaten byggdes upp, var paroller som ökad jämlikhet och ökad trygghet sammankopplade. I detta skede var emellertid frågan om otrygghet avseende kriminalitet mer nedtonad. Idag är läget annorlunda, och begreppet ”otrygghet” har kommit att inta en helt central plats i det offentliga samtalet.

Mot bakgrund av denna utveckling har vi i *Gemenskapsbarometern* ställt frågor som rör båda dessa dimensioner, såväl oro rörande välfärd (vård, skola omsorg) som rörande kriminalitet. Nedan visar vi därför först resultaten gällande trygghet i relation till kriminalitet, och sedan resultat rörande välfärd. För att underlätta analysen benämner vi dessa två dimensioner som dels (o)trygghet – i relation till brott och kriminalitet, dels som trygghet – i relation till välfärd och sociala rättigheter.

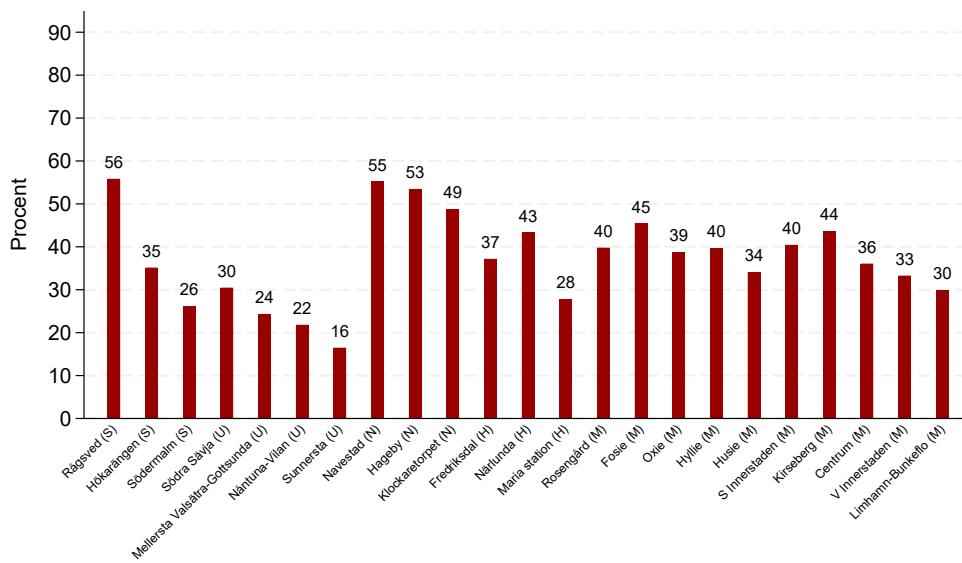
(O)TRYGGHET – KRIMINALITET

Figur 18 och Figur 19 visar andelen som uppger att de kvällstid är mycket otrygga, ganska otrygga eller att de aldrig går ut ensam, per kommun och stadsdel. Norrlandskommuner dominerar bland de tryggaste kommunerna medan Helsingborg, Norrköping och Västerås uppvisar störst andel som känner sig otrygga. På stadsdelsnivå speglar stadsdelarna i Helsingborg och Norrköping, samt till viss del Malmö, de höga nivåerna av otrygghet i kommunerna generellt. Stockholm och Uppsala uppvisar en stor spridning mellan Rågsved (S) och Södermalm (S), respektive Södra Sävja (U) och Sunnersta (U).

ANDEL SOM KÄNNER ORO INFÖR UTVECKLINGEN
AV SKOLA DÄR DE BOR – KOMMUN (FIGUR 24)



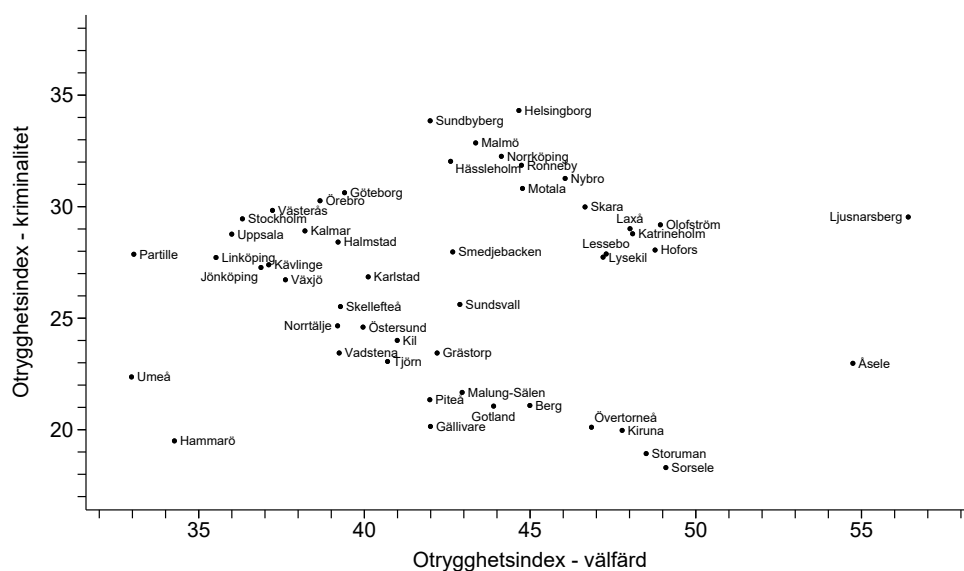
ANDEL SOM KÄNNER ORO INFÖR UTVECKLINGEN
AV SKOLA DÄR DE BOR – STADSDEL (FIGUR 25)



TVÅ ASPEKTER AV TRYGGHET – FYRA KOMMUNTYPER

För att skapa en mer nyanserad och balanserad bild av de två aspekterna av otrygghet – kriminalitet och välfärd – skapar vi två index baserat på ett flertal frågor som relaterar till varandra.³³ Den genomsnittliga nivån av de två indexen i varje kommun presenteras i Figur 28. Nivån av otrygghet kopplat till kriminalitet visas på den vertikala axeln (y-axeln) och otrygghet kopplat till välfärd visas på den horisontella axeln (x-axeln). Kommunerna placerar sig utspridda längs med båda axlarna och fyller nästan hela fältet, men inget uppenbart samband tycks skönjas mellan indexen.

TVÅ ASPEKTER AV OTRYGGHET (FIGUR 28)

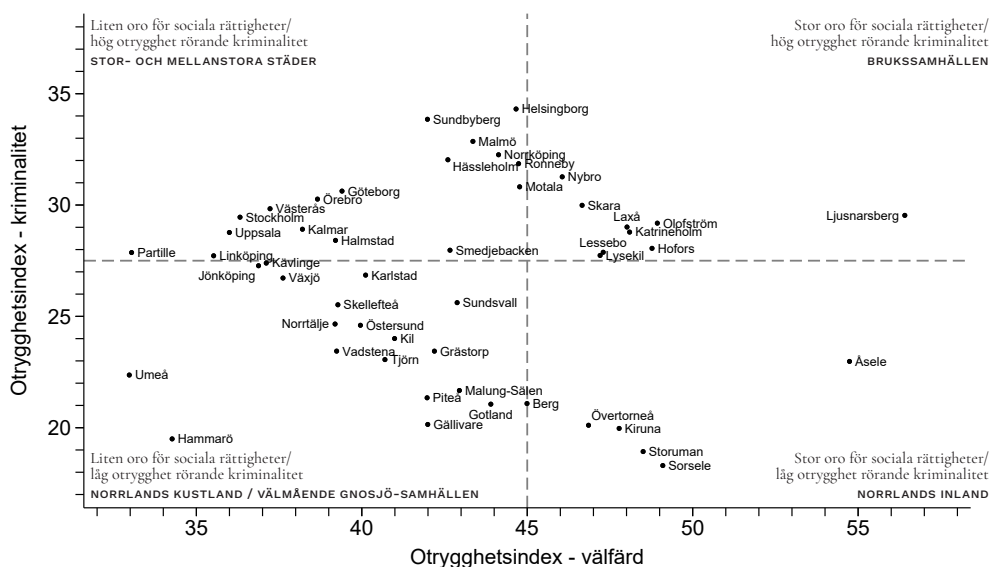


Om vi däremot delar in fältet i fyra delar och skapar en ”fyrfältare” utkristalliserar sig ett mönster av vilken typ av kommun som placerar sig i respektive ruta (Figur 29). Vi börjar med rutan längst upp till vänster och fortsätter sedan enligt klockvisarens varv. Den första rutan kännetecknas av hög otrygghet gällande kriminalitet, men låg otrygghet gällande välfärd. Här placerar sig framförallt stor- och mellanstora städer. Nästa ruta kännetecknas av hög otrygghet i båda aspekterna – kommuner som placerar sig här är ofta brukssamhällen. I nästa ruta, med låg otrygghet gällande kriminalitet och hög välfärdsotrygghet, placerar sig kommuner i Norrlands inland. Till sist, i den lyckliga rutan med låg otrygghet i båda aspekterna, placerar sig kommuner i Norrlands kustland eller kommuner som kännetecknas som ”välmående Gnosjö-samhällen”.

33) De ingående frågorna i index för välfärdsotrygghet är: oro för att förlora arbetet; oro för avfolkning; oro för stor inflyttning; oro för arbetslöshet; oro för sämre tillgång till kommunal service; oro för sämre tillgång till sjukvård; oro för sämre tillgång till skola/utbildning. De ingående frågorna kopplat till index för otrygghet kopplat till kriminalitet är: oro för gängkriminalitet; oro för otrygghet; otrygg när man går ute ensam dagtid; otrygg när man går ute ensam i mörker; har antalet brott ökat eller minskat de senaste tre åren i ditt bostadsområde; förtroende för polisen där du bor; har du drabbats av inbrott i bostaden; har du drabbats av våldsbrott, hot eller rån; har du drabbats av skadegörelse på egendom; vanligt eller ovanligt i ditt bostadsområde att drabbas av inbrott i bostaden; vanligt eller ovanligt i ditt bostadsområde att drabbas av våldsbrott, hot eller rån; vanligt eller ovanligt i ditt bostadsområde att drabbas av skadegörelse på egendom; hur stor eller liten uppfattar du risken att utsättas för våld.

Sammantaget har vi visat att det är stora skillnader i otrygghet mellan kommuner och stadsdelar. Det verkar också vara meningsfullt att ha en bred ansats till begreppet för att förstå förutsättningarna och utmaningarna i vårt land. Invånarna i våra kommuner upplever otrygghet på olika sätt; begreppet otrygghet har troligen inte samma innebörd för invånare i Stockholm som i Sorsele. Detta framgår genom uppdelningen i begreppsparen välfärdsotrygghet och otrygghet kopplad till kriminalitet, vilket illustreras i Figur 29.

TVÅ ASPEKTER AV OTRYGGHET – FYRA KOMMUNTYPER (FIGUR 29)

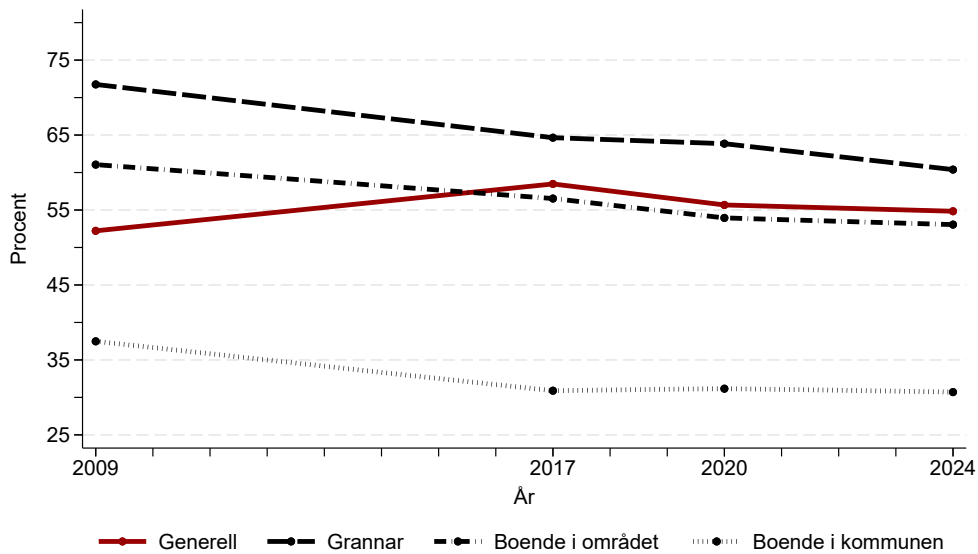




TRENDER I TILLIT OCH TRYGGHET

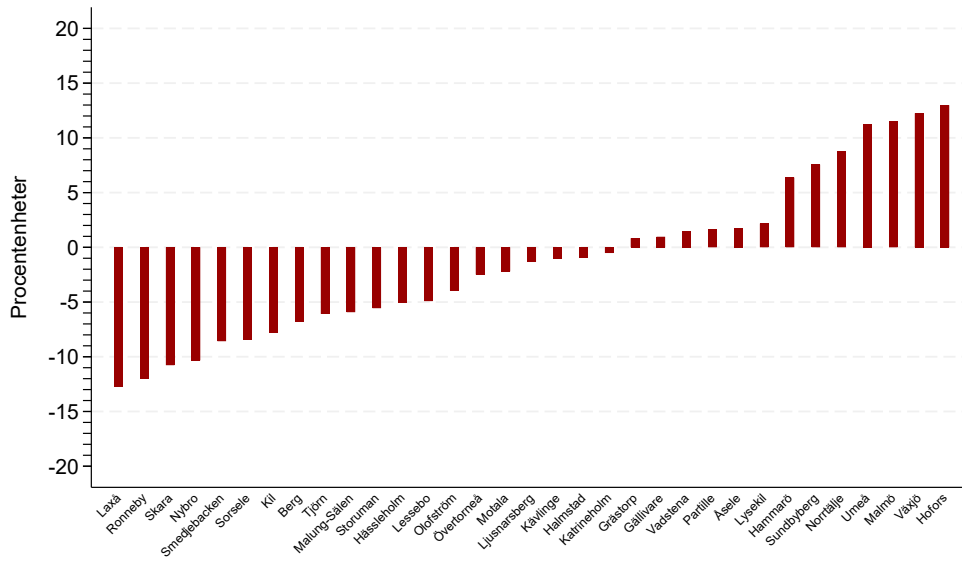
Figur 30 visar de nationella trenderna för generell tillit och lokalsamhällestillitens ingående delar, för de 33 ursprungliga kommunerna, över åren 2009, 2017, 2020 och 2024. Generell tillit verkar stabil över tid, men de övriga tillitsformerna uppvisar en sjunkande trend.

TRENDER AV FYRA OLIKA TILLITFORMER (FIGUR 30)

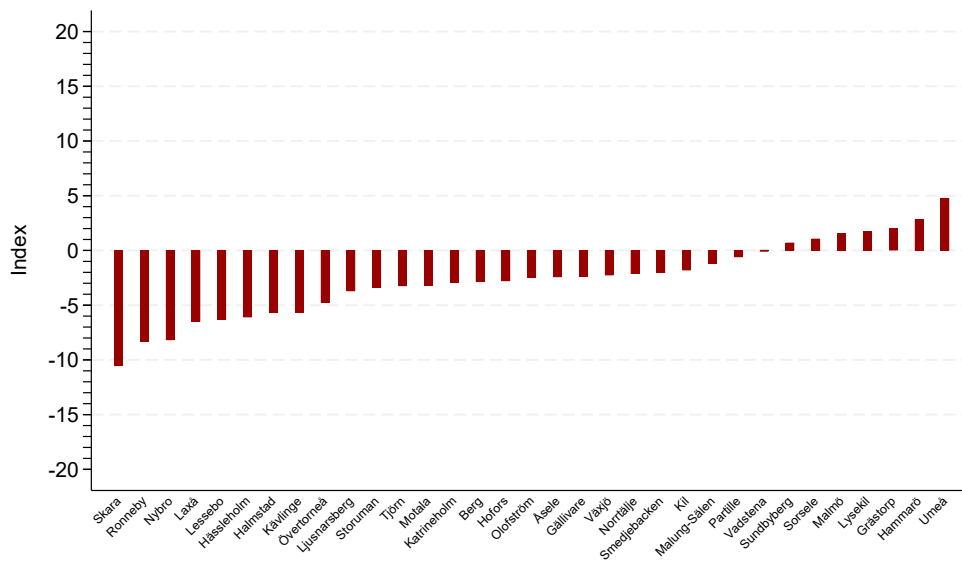


Figur 31 och Figur 32 visar trenderna i generell tillit och lokalsamhällestillit per kommun (33 kommuner ingick i undersökningen 2009) genom att jämföra 2024 med 2009. Ett positivt värde innebär att kommunen har en högre nivå av tillit 2024 jämfört med 2009. Växjö och Hofors, exempelvis, uppvisar en positiv trend gällande generell tillit, medan Laxå och Ronneby uppvisar en negativ trend. De två senare (likt Skara och Nybro) placerar sig även bland de kommuner med den kraftigast sjunkande lokalsamhällestilliten (Figur 32).

GENERELL TILLIT 2024–2009 – KOMMUN (FIGUR 31)

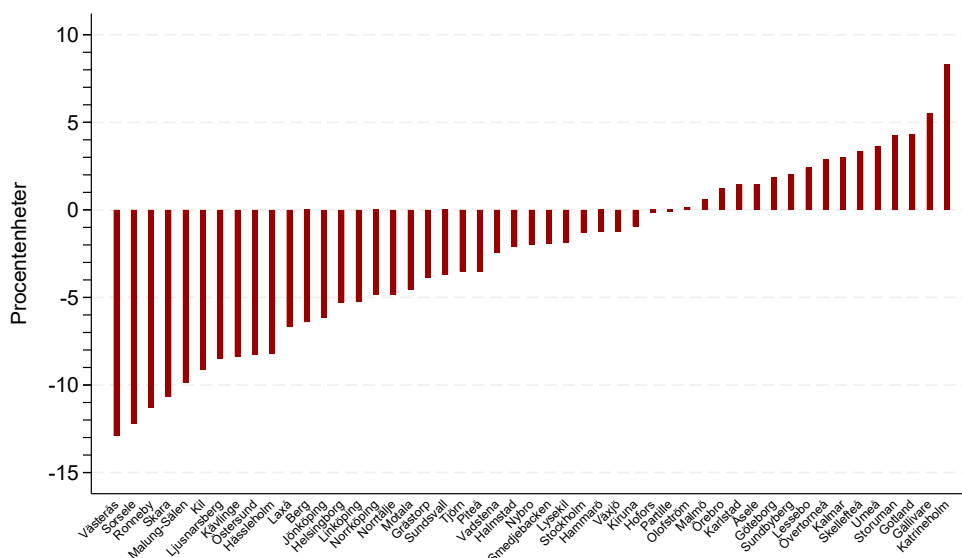


LOKALSAMHÄLLETILLIT 2024–2009 – KOMMUN (FIGUR 32)

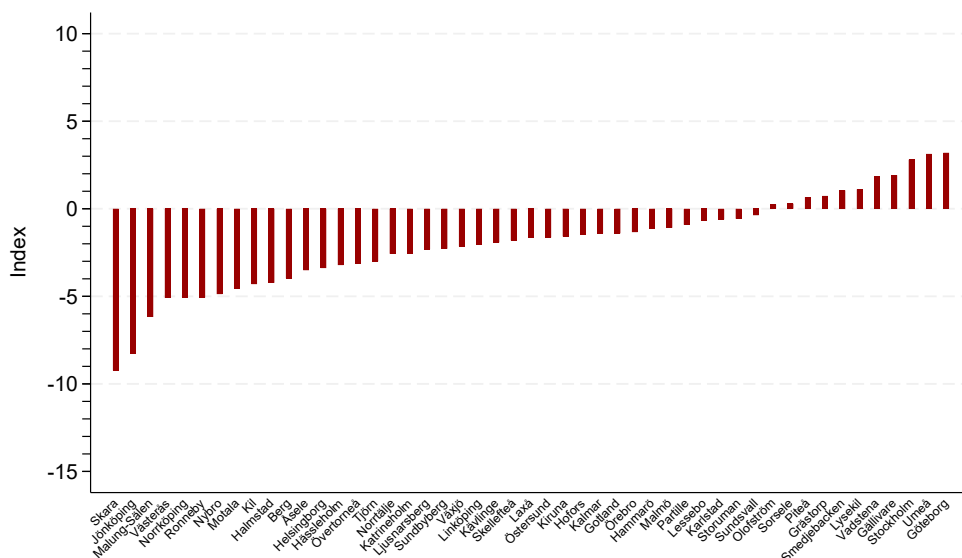


Figur 33 och Figur 34 visar motsvarande trender mellan 2020 och 2024 för de 49 kommuner som ingick i undersökningen 2020. De tillkomna kommunerna efter 2009 ingår inte i uträkningen av de nationella trenderna (Figur 30), varför dessa inte direkt kan relateras. Fler kommuner uppvisar en sjunkande nivå av tillit än stigande, oavsett tillitsform.

GENERELL TILLIT 2024–2020 – KOMMUN (FIGUR 33)



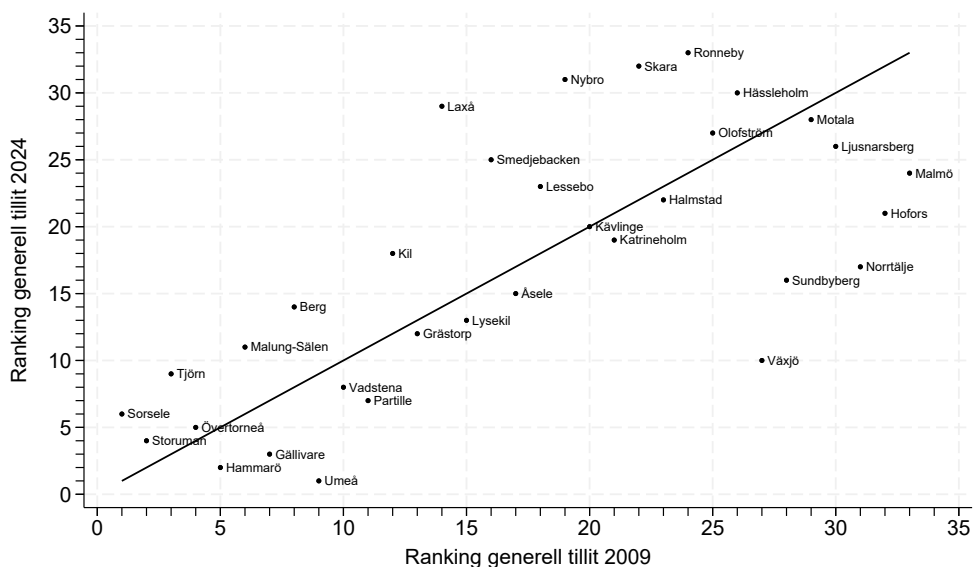
LOKALSAMHÄLLETILLIT 2024–2020 – KOMMUN (FIGUR 34)



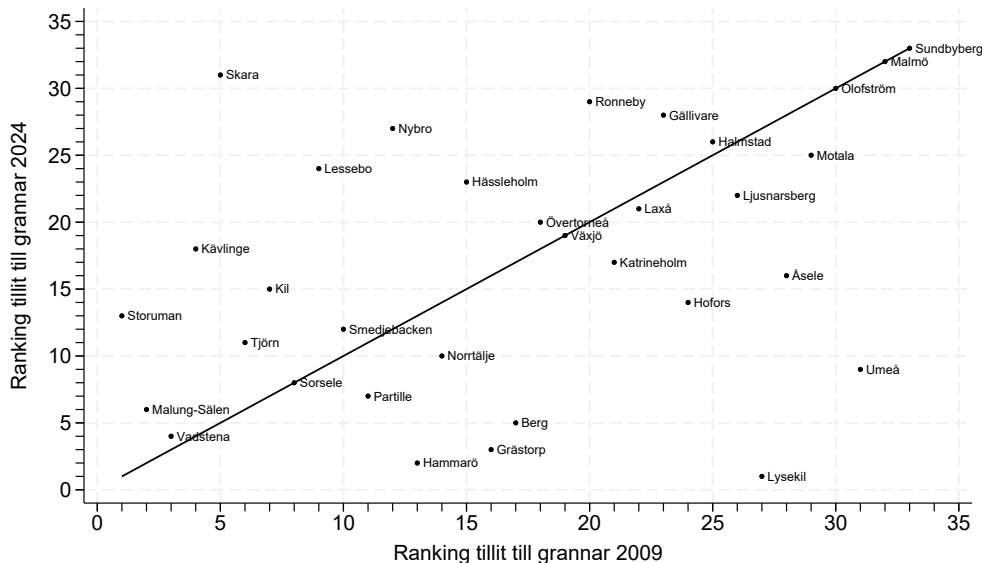
Tillit – särskilt generell tillit – verkar vara stabil när vi mäter den nationellt över tid. Den verkar vara desto mer flyktig och föränderlig ju mer lokalt den mäts. Är högtillitskommuner alltid högtillitskommuner över tid? Eller, byter kommuner karaktär från högtillitskommun till lågtillitskommun, och vice versa, trots att den nationella trenden ter sig stabil? Ett sätt att undersöka detta är att se om en kommuns ranking, i förhållande till övriga kommuner, är stabil över tid. Med andra ord, ger en kommuns ranking år 2009 en god prognos för dess ranking 2024?

Figur 35 visar de 33 kommunernas ranking i generell tillit 2009 längs med den horisontella axeln (x-axeln) och deras ranking 2024 längs med den vertikala axeln (y-axeln). Om alla kommuner rangordnas i samma ordning 2009 som 2024, placerar de sig längs med den diagonala 45-graders lutande linjen. I ett sådant scenario är rankingen 2009 en perfekt förklarande variabel till rankingen 2024, och tillit kan därmed sägas vara väldigt stabilt. Om kommunerna däremot placerar sig jämnt fördelat i hela figuren, utan att följa den diagonala linjen, kan tilliten sägas vara flyktig och lätt föränderlig. Figur 35 visar att kommunernas ranking 2009 ger en ganska god prognos för hur de rankar sig 2024, särskilt för de bäst rankade kommunerna. Stora förändringar i ranking mellan 2009 och 2024 är ovanliga. Denna enkla linjära modell, med ranking 2009 som förklarande variabel, förklarar cirka 50 procent av all variation i ranking 2024 (R^2). För att åskådliggöra de olika tillitformernas flyktighet visar vi motsvarande resultat, men för tillit till grannar i Figur 36. Vi ser att sambandet är mycket svagare; modellen förklarar bara cirka 12 procent av variationen. Detta indikerar att generell tillit är segare, mer stabil och svår att påverka på kort sikt, medan tilliten längre in mot mitten i tillitsradien, såsom localsamhälletillit och dess ingående delar, är mer flyktig och lättare låter sig påverkas av upplevelser och andra yttre faktorer.

RANKING I GENERELL TILLIT 2009 OCH 2024 – KOMMUN (FIGUR 35)

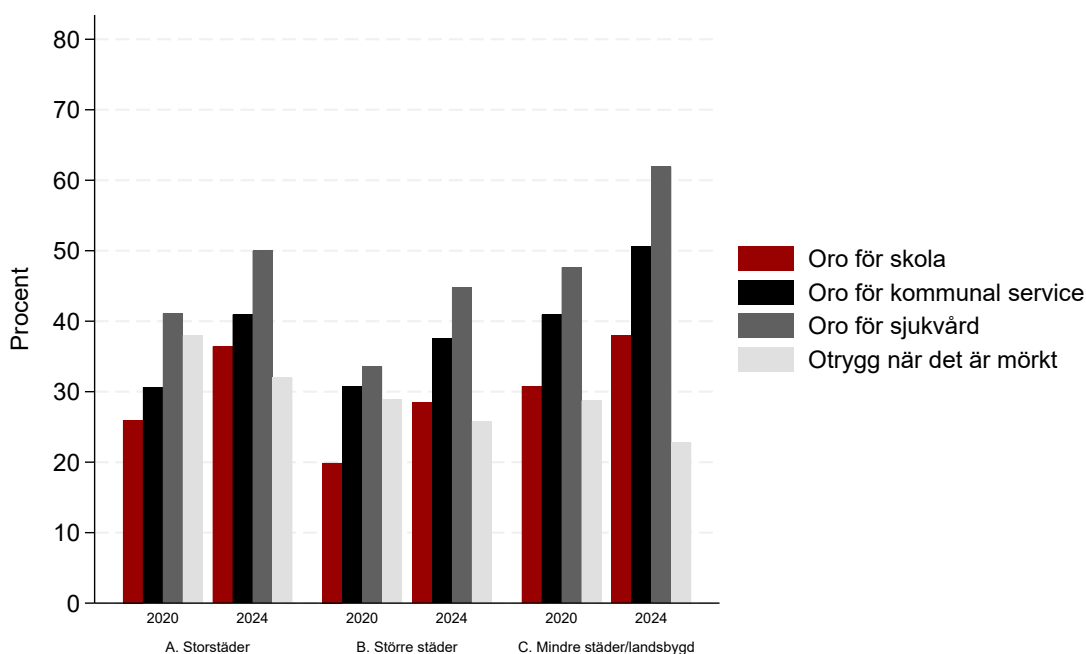


RANKING I TILLIT TILL GRANNAR 2009 OCH 2024 – KOMMUN (FIGUR 36)



Figur 37 visar förändring i upplevd trygghet och (o)trygghet mellan 2020 och 2024, per kommuntyp. 2024 är oron för inför välfärdens utveckling störst i mindre städer och landsbygd (kommuntyp C) och minst i större städer (kommuntyp B). Otryggheten när det är mörkt är störst i storstäder (kommuntyp A) och minst i mindre städer och landsbygd. Jämfört med 2020 har oron för välfärdens utveckling ökat i samtliga kommuntyper medan den upplevda otryggheten när det är mörkt har gått åt motsatt håll i samtliga kommuntyper.

ORO FÖR UTVECKLING AV VÄLFÄRD OCH UPPLEVD OTRYGGHET (FIGUR 37)





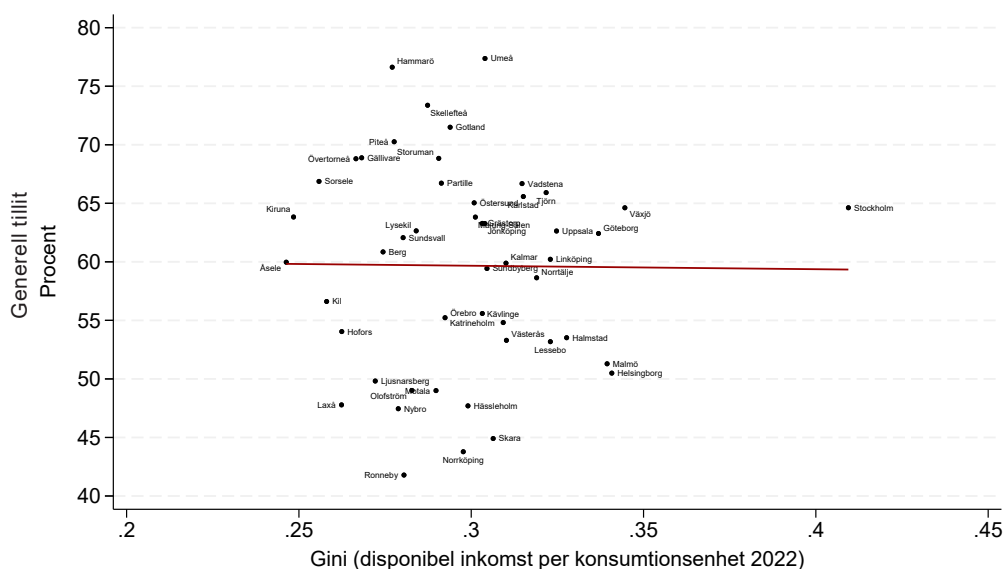
TILL SIST, NÅGRA SAMBAND

Vad som påverkar, skapar eller eroderar, tillit är omdebatterat. Många olika teorier har lagts fram och mer eller mindre underbyggts av empiriska studier. Att fastslå orsakssamband är mycket svårt. Att fastställa samband är desto lättare och dessa samband kan vara goda kandidater till orsakssamband, att i alla fall diskutera kring.

Som tidigare nämnts, framförs ofta två faktorer som möjliga utmaningar för höga tillitsnivåer. Figur 38 och Figur 39 visar dessa kända samband på mer lokal nivå (kommunnivå). Figur 38 visar inget samband mellan generell tillit och ekonomisk ojämlikhet, mätt som Gini-koefficient.³⁴ Figur 39 finner däremot ett negativt samband mellan generell tillit och mångfald.³⁵

Figur 40 och Figur 41 visar sambanden mellan generell tillit och de två otrygghetsindexen för kriminalitet och välfärd, som vi presenterade ovan. Vi ser tydliga samband, särskilt mellan generell tillit och indexet för otrygghet kopplat till kriminalitet.³⁶

SAMBAND MELLAN GENERELL TILLIT OCH EKONOMISK OJÄMLIKHET (FIGUR 38)

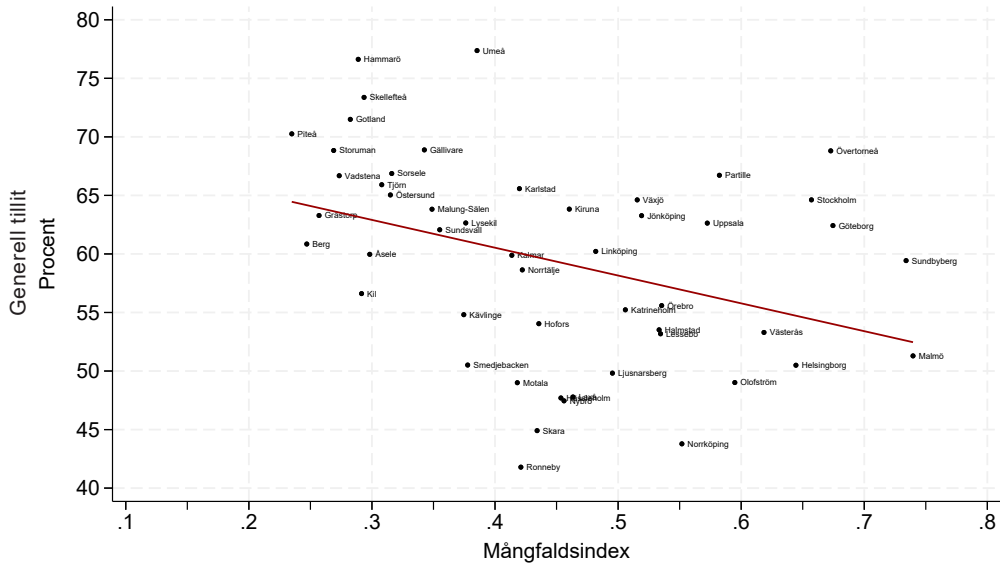


34) Gini-koefficienten har ett lägsta värde på 0 och ett högsta värde på 1, där 0 innebär att alla invånare har lika mycket i inkomst (total jämlikhet) och 1 innebär att en individ har all inkomst (total ojämlikhet).

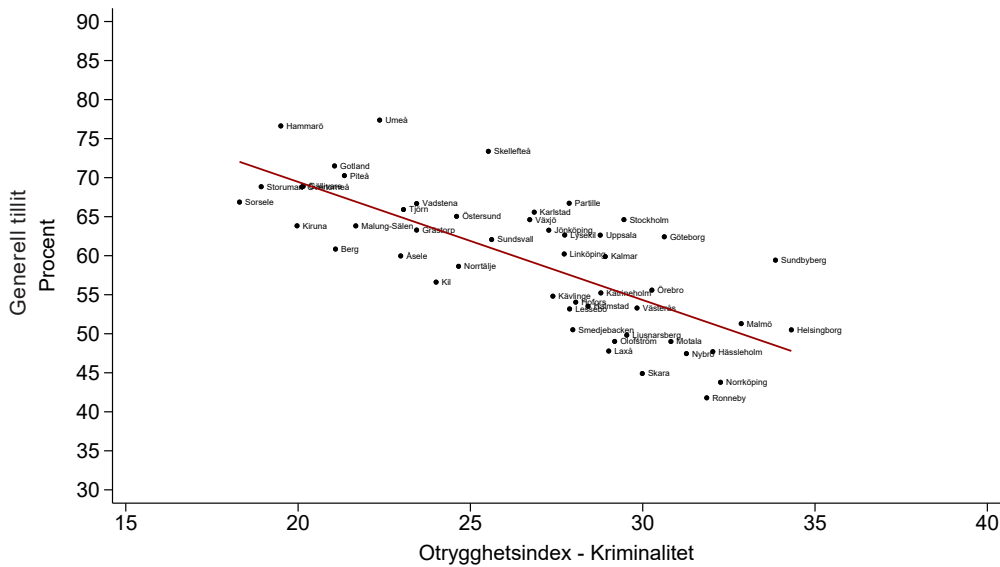
35) Indexet är ett "ethnic fractionalization"-index som anger sannolikheten att två slumpmässigt utvalda individer kommer från olika grupper. Vi har använd information om föräldrarnas födelseregion och skapat elva grupper. Sambandet är statistiskt signifikant och har ett R²-värde på 0.14, d.v.s. 14 procent av variationen i i tilliten förklaras av den förklarande variabeln.

36) Sambanden är statistiskt signifikanta och har R²-värden på 0.14 och 0.54.

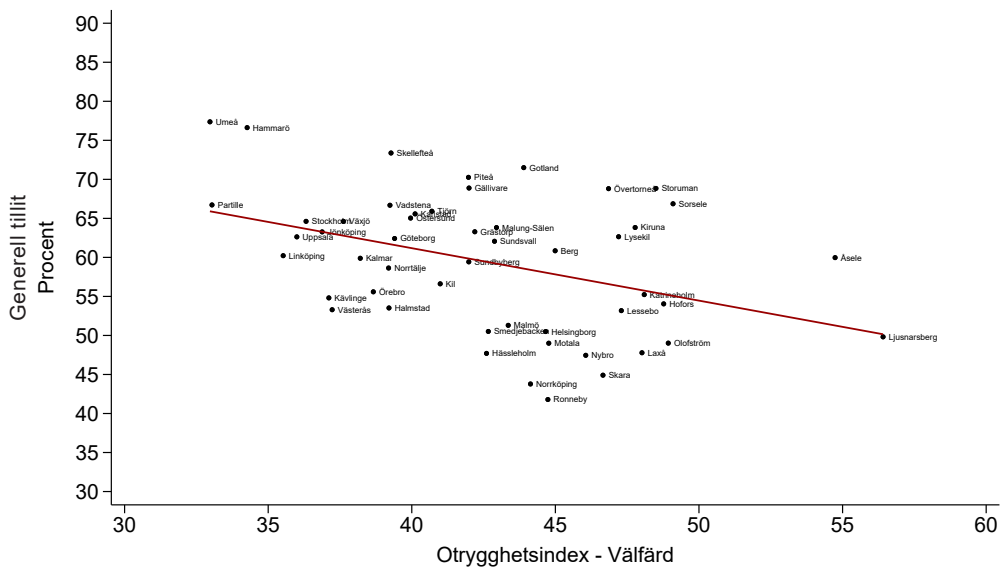
SAMBAND MELLAN GENERELL TILLIT OCH MÅNGFALD (FIGUR 39)



SAMBAND MELLAN GENERELL TILLIT OCH OTRYGGHET KOPPLAT TILL KRIMINALITET (FIGUR 40)

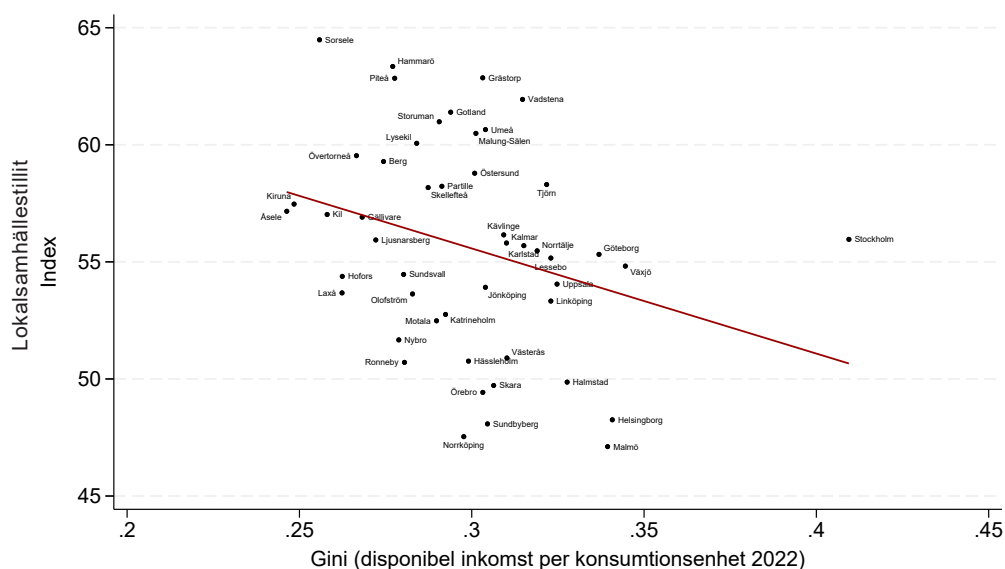


SAMBAND MELLAN GENERELL TILLIT OCH OTRYGGHET KOPPLAT TILL VÄLFÄRD (FIGUR 41)

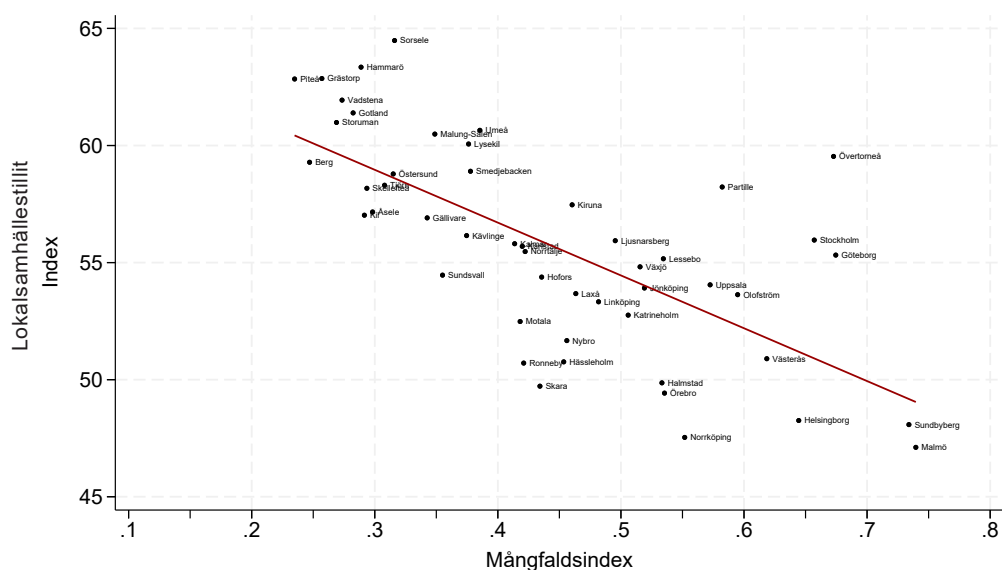


Till sist undersöker vi motsvarande samband med lokalsamhällestillit i Figur 42, Figur 43, Figur 44 och Figur 45. Till skillnad från generell tillit ser vi ett samband mellan lokalsamhällestillit och ekonomisk ojämlikhet, medan inget samband verkar finnas mellan välfärdsotrygghet och lokalsamhällestillit. Däremot är sambanden mellan lokalsamhällestillit och mångfald respektive otrygghet gällande kriminalitet starkare än för generell tillit.³⁷

SAMBAND MELLAN LOKALSAMHÄLLESTILLIT OCH EKONOMISK OJÄMLIKHET (FIGUR 42)



SAMBAND MELLAN LOKALSAMHÄLLESTILLIT OCH MÅNGFALD (FIGUR 43)



37) Sambanden är statistiskt signifikanta och R2 värdena är 0.09, 0.47 och 0.73 för ekonomisk ojämlikhet, mångfald respektive otrygghet kopplat till kriminalitet.

AVSLUTNING

I denna rapport har vi sökt belysa vikten av att inte bara analysera Sverige i ett genomsnittligt, nationellt perspektiv. Vi menar att om vi vill analysera institutionernas betydelse måste vi även undersöka lokalstatens roll och variationen inom Sverige i detta avseende. Vid sidan av de etablerade faktorerna som mångfald och ekonomisk ojämlikhet måste man förstå och belysa variationen rörande såväl trygghet avseende välfärd som (o)trygghet gällande kriminalitet.

Mot bakgrund av den sega beständighet som ofta sägs utmärka den generella tilliten mätt på nationell nivå, framstår lokalsamhällestilliten som möjligen mer föränderlig än generell tillit. Vidare, menar vi, kan detta bero på att lokalsamhällestillit kanske är mer relevant om man vill fånga tillitens fördelar i det vardagliga lokala livet.

Vidare har vi betonat tillitens ömsesidighet. Att vara högtillitare i ett samhälle där andra individer inte är pålitliga är ett högriskföretag. Detsamma gäller det som ofta betonas gällande Sverige, att våra institutioner är icke-korrupta och att det kan förklara även den sociala tilliten. Vi menar att även denna relation i grunden är ömsesidig. Ett högtillits-samhälle förutsätter pålitliga individer – skötsamma, ärliga medborgare – annars kommer det att förr eller senare krävas mer kontroll. Vårdar vi inte tilliten, fostrar vi inte pålitliga medborgare, kommer vi snart ansluta oss till Lenins famösa diktum: ”tillit är bra; kontroll är bättre”.

REFERENSER

- Algan, Y., Cahuc, P., Shleifer, A., 2013. Teaching practices and social capital. *American Economic Journal: Applied Economics*, 5(3), 189–210.
- Algan, Y. & Cahuc, P. (2014). Trust, growth and well-being: New evidence and policy implications. I P. Aghion & S. Durlauf (Red.), *Handbook of Economic Growth*, Kapitel 2. Oxford: Elsevier
- Algan, Y., Hemet, C., and Laitin, D. D. (2016). The Social Effects of Ethnic Diversity at the Local Level: A Natural Experiment with Exogenous Residential Allocation. *Journal of Political Economy*, 124(3):696–733
- Allport, G. W. (1954). *The nature of prejudice*. Addison-Wesley Publishing Company, Cambridge.
- Almén, D., Elinder, M., Engström, P., Erixson, O., Lundberg, E., Palme, M. (2025). "Does Education Foster Civic-Minded Citizens? Evidence from a Compulsory Schooling Reform". IFN Working Paper No. 1515. Stockholm: Research Institute of Industrial Economics (IFN).
- Ambjörnsson, R. (1988). *Den skötsamme arbetaren: idéer och ideal i ett norrländskt sågverksamhälle 1880 – 1930*. Carlsson förlag.
- Andreasson, U. (2017). *Tillit: Det nordiska guldet*. Nordiska ministerrådet
- Banfield, E. C. (1958). *The Moral Basis of a Backward Society*. Chicago: Free Press.
- Bauer, P. C. (2015) "Negative Experiences and Trust: A Causal Analysis of the Effects of Victimization on Generalized Trust", *European Sociological Review*, 31: 397–417.
- Bergh, A. & Bjørnskov, C. (2011) "Historical Trust Levels Predict the Current Size of the Welfare State", *Kyklos* 64(1): 1–19
- Bjørnskov, C. (2021) "Civic honesty and cultures of trust", *Journal of Behavioral and Experimental Economics*, 92: 1-9
- Bourdieu, P. (1986). The forms of capital. I J. G. Richardson (Ed.), *Handbook of Theory and Research for the Sociology of Education* Kapitel 1. Westport: Greenwood Publishing Group.
- Buggle, J. C., Durante, R. (2021) "Climate Risk, Cooperation and the Co-Evolution of Culture and Institutions", *The Economic Journal* 131: 1947–1987.
- Coleman, J. S. (1990). *Foundations of Social Theory*. Cambridge: Harvard University Press.
- Dang, D. A. & Dang, V. A. (2021) "Cooperation Makes Beliefs: Weather Variation and Social Trust in Vietnam", *Journal of Behavioral and Experimental Economics* 91: 101669.
- Delhay, K., Newton, K. & Welzel, C. (2011), "How General is Trust in "Most People"? Solving the Radius of Trust Problem, *American Sociological Review*. 76(5), s 786-807.
- Dinesen, P. T. & Sønderskov, K. M. (2017) "Ethnic Diversity and Social Trust: A Critical Review of the Literature and Suggestions for a Research Agenda", i *The Oxford Handbook of Social and Political Trust*, red. Eric Uslaner, 1-35. New York: Oxford University Press.
- Dinesen, P. T. & Sønderskov, K. M. (2015) "Ethnic diversity and social trust evidence from the micro-context", *American Sociological Review* 80: 550–573.
- Durante, R., Guiso, L., & Gulino, G. (2021). Asocial capital: Civic culture and social distancing during COVID-19. *Journal of public economics*, 194, 104342.
- Fukuyama, F. (1995). *Trust: The Social Virtues and the Creation of Prosperity*. New York: Free Press.
- Guiso, L., Sapienza, P., & Zingales, L. (2011). Civic capital as the missing link. I M. J. Jess Benhabib, Alberto Bisin (Red.), *Handbook of Social Economics* Kapitel 10. Amsterdam: North Holland.
- Haidt, J. (2012). *The righteous mind: Why good people are divided by politics and religion*. Pantheon/Random House.
- van Hoorn, A. (2014). Trust Radius versus Trust Level: Radius of Trust as a Distinct Trust Construct: Radius of Trust as a Distinct Trust Construct. *American Sociological Review*, 79(6), 1256-1259
- van Hoorn, A. (2015). Individualist-Collectivist Culture and Trust Radius: A Multilevel Approach. *Journal of Cross-Cultural Psychology*, 46(2), 269-276.
- Helliwell, J., Putnam, R., 2007. Education and social capital. *Eastern Economics Journal* 33 (1), 1–19.

- Lichter, A., Löffler, Max., Sieglösch, S. (2021). The Long-Term Costs of Government Surveillance: Insights from Stasi Spying in East Germany, *Journal of the European Economic Association*, Volume 19, Issue 2, Pages 741–789
- Loxbo, K. (2018) "Ethnic diversity, out-group contacts and social trust in a high-trust society. *Acta Sociologica (United Kingdom)*", 61(2): 182–201
- Milligan, K., Moretti, E., & Oreopoulos, P. (2004). Does education improve citizenship? Evidence from the United States and the United Kingdom. *Journal of Public Economics*, 88(9), 1667 – 1695.
- Nannestad, P. (2004). A Game Real Actors Won't Play? Integration of Ethnic Minorities in Denmark as a Collective Action Dilemma. *International Migration Review*, 38(1), 287–308.
- Nannestad, P. (2009). Making Integration Work. I G. L. H. Svendsen & G. T. Svendsen (Red.), *Handbook of Social Capital - The Troika of Sociology, Political Science and Economics Kapitel 18*, (pp. 303–322). Cornwall: Edward Elgar, 1 upplagan.
- Nunn, N., Wantchekon, L., 2011. The slave trade and the origins of mistrust in Africa. *American Economic Review* 101 (7), 3221–3252.
- Paluck, E. L., S. A. Green, and D. P. Green. 2019. The contact hypothesis re-evaluated. *Behavioural Public Policy* 3 (2): 129–158
- Pettigrew, T.F., L.R. Tropp, U. Wagner, and O. Christ. 2011. Recent advances in intergroup contact theory. *International Journal of Intercultural Relations* 35 (3): 271–280.
- Putnam, R. D. (1993). *Making Democracy Work: Civic Traditions in Modern Italy*. Princeton: Princeton University Press.
- Putnam, R. D. (2000). *Bowling Alone: The Collapse and Revival of American Community*. New York: Simon Schuster Paperbacks.
- Putnam, R. D. (2007). E pluribus unum: Diversity and community in the twenty-first century the 2006 johan skytte prize lecture. *Scandinavian Political Studies*, 30(2), 137–174.
- Morris Rosenberg (1956). Misanthropy and Political Ideology, *American Sociological Review*, 21(6), s 690–695
- Rothstein, B. (2003). Sociala fällor och tillitens problem. *Studentlitteratur*
- Rothstein, B. & Stolle, D. (2008). The State and Social Capital: An Institutional Theory of Generalized Trust. *Comparative Politics*, 40(4), 441–459.
- Tillitsbarometern (2021). Levande rapport 1, version 6, 2021. Tillgänglig på <https://www.mchs.se/tillitsbarometern>
- Trägårdh, L., (Red.). (2007). *State and Civil Society in Northern Europe – The Swedish Model Reconsidered*. New York: Berghahn Books.
- Trägårdh, L., Wallman-Lundåsen, S., Wollebæk, D., & Svedberg, L. (2013). *Den svala svenska tilliten: Förutsättningar och utmaningar*. Stockholm: SNS Förlag.
- Uslaner, E. M. (2002). *The Moral Foundation of Trust*. New York: Cambridge University Press.
- Uslaner, E. M. and Bo Rothstein (2005). All for One: Equality, Corruption, and Social Trust, *World Politics*. 58: 41–72
- Uslaner, E. M. (2012). *Segregation and Mistrust: Diversity, Isolation, and Social Cohesion*. Cambridge University Press.
- Wallman-Lundåsen, S., & Wollebæk, D. (2013). Diversity and Community Trust in Swedish Local Communities. *Journal of Elections, Public Opinion and Parties*, 23(3), 299–321
- Wollebæk, D., Lundåsen, S.W., Trägårdh, L. (2012). Three Forms of Interpersonal Trust: Evidence from Swedish Municipalities. *Scandinavian Political Studies*, 35: 319–346
- Yamagishi, T. (2001). Trust as a form of social intelligence. I K. S. Cook (Red.), *Trust in society* (121–147). Russell Sage Foundation.



UPPSALA
UNIVERSITET

Layout: Ulrika Wahlberg
Illustration: B-Ast-BRT, Adobe Stock